

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czime alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETÉSI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DÍJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 6 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 3 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt 50 kr, $\frac{1}{8}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árszámítás adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Karácsony ünnepén.

Ave Karácsony!

Te szent, te örök ifju napja az idők teljességének! Te nap, melynek fölkelésétől annyit vártak régente az Atyák! Te nap, melyre visszatekintve, annyit köszönnek késő ivadékok! Te nap, mely egykor megremegettéd a vérszomjazó, fagyos Herodest! Te nap, mely olvadékonnyá bírod tenni a fásult világ jéghideg szívét!

Ave Karácsony! . . .

. . . És megleve a nagy népszámlálás; kikit beírának pedig az ő nemzetségének városában. A Mária városa pedig Bethlehem vala, Dávidnak ama kicsiny városa, mivelhogy Mária a Dávid nemzetségéből való volna. S ottan beíratatték Mária az ő jegyesével, ki József vala.

Bételvén pedig a napok, melyeken Máriának szülnie kell vala, szülé legott az ő első szülött fiát; szülé pedig a barmok istállójában és bepótlván helyhezteté a jászolba, mivelhogy nem vala nekik helyek a vendégfogadó háznál . . .

Izraelnek egybegyült nemzetségi, nem látátok kit takar a jászol-bölcső pólyája! Nem veszitek észre, hogy a szív, mely e csecsemő kebelében dobog, egy világ szeretetének meleg forrását rejti kamráiban, s hogy a lélek, mely e csecsemő szelid szemeinek derűjében tükröződik, az összes emberi nemzet gondolat-irányának regulatora leszen! . . . Nem, az avas köznapiság, mely a lét szűk körében, unatkozva végzi megszokott dolgát, magasabb ideák szárnyuhogásaira nem is reflektál, s ha epedez is valaminemű új létállapot után, ásítózva cselekvéni azt.

A nagy béiratkozás, a nagy családiga-zolgatás közben, mi érdekelte volna még egyéb a betlehemi egybeseregletteket, legfőlebb egy-egy rég látott ösmerős viszontlátása, a nagy tumultus szokatlansága, talán a császár minemű inten-

ciója fölötti pillanatnyi évődés, aztán az otthon maradt dolgok szünetelése miatti futó sopántás, s végül a hazajutás mikéntjének sürgős problémája. Ennyi az egész. Hogy a barmok istállójában csecsemő születik, a jászol-bölcsőben pólyás kiseded fölé borul az aggódó anya-szív: a többség tudja is, nem is; a csekélyke környezet, a hullámzó nagy tömeg egy parányi gyűrűzete igenis tudja, de maga a tömeg legfőlebb piczinyke szánakozást érez az anyán, hogy távol hazulról, itt idegenben s itt is az alacsony helyen kell vala megszülnie magzatát — ennyi az egész; tovább mit törődjék vele, mit kutassa, hogyan sejtse csak sejtve is: ki fia, mi fia az a kis új szülött, mire hivatott, mi leszen? Hát megmondja azt a bölcső, hogy milyen lesz a jövő? . . . Lesz az, a ki.

Ah, a tompa eszű nembánomság dehogy látja meg az idők jeleit, melyek pedig olykor szinte napfényvel festik a jövőket; nem is gondol új alakulásokra, miknek csirája pedig szemei láttára feszíti szét a rothadt állapotok humuszában evesedő magházat. Így halad el érzéketlenül a bethlehemi gyülevészesség a jászol bölcső pólyása mellett.

Pedig az ég, mint egy óriás nagy szív, kitárult már örömeiben annak tudatára, hogy végbement a nagy esemény, testet öltött az íge, megszületék ama szerelmetes! Angyalait küldé, mennyei seregeknek özönét ömleszté, hogy fenséges bölcső dalának zengésével rázza föl az aluszékony földet, s nyitassa meg ennek szívét a nagy vendég befogadására.

„Disőség a magasságos mennyekben az Istennek! és e földön békesség és az emberekhez jóakarát!”

Ez a bölcső dal. A leggyönyörűbb, a legmeghatóbb revelatio, a minő csak az égből zenghet alá.

Csodák csodája, ha rá vissza nem dobban a földnek szíve!

S csodák csodája! A magas égnek elbűvölő édes zengésű dala, a föld alacsony helyen élő gyermekiben rezdíti meg legelőbb is a reflex húrokat. Ne kutassuk, hogy az ég kéklő azurjától mért kelle egész le völgyig szállnia, a fenséges akkordu bölcső dalnak, hogy szívet nyithasson, hogy visszhangot kelthessen. Elég az, hogy itten megérték a magasságos Isten nagy jóakarátját az emberekhez, elmenének azért sietséggel és megtalálák a jászolban szendergő kis gyermeket, el is hirdetik, a mi nekik felőle mondatott vala, és megtérven dicsőítik és dicsérik az Istent mind azok felől, melyeket hallottak és láttak vala.

Nem volt hát már idegen a földön a bethlehemi pólyás csecsemő, meleg szállást adának nékie szíveikben néminemű emberek. És itt, ezeknek jámbor tudatában, már úgy élt a jászolnak szülötte, mint a kinek „vallán fejedelemség” s mint a kiben „az egész népnek öröme leszen.”

De ím, a kitarult ég nagy szívéből, fényes csillag is ragyog vala alá, mintegy őrszemül az ég kárpitján ama szegényes alkotmány fölött, hol Istennek egyetlen szerelmese alussza földi első álmait . . .

. . . Csillag — csillag. Ki fogja fölfedni a különbséget egy és ezer közt, mely egy ragyogású? Ki mondja meg: mikor tűnik föl, mikor száll alá s minő czéllal ragyog egyik és másik? S a csillaggal hímzett égboltozaton ki fog meglátni *egy* csupán csak, holott myriád vagyon szétszórva? . . . S ki nézdeli az ég ragyogványait? . . . Vagynak — hát vagynak . . .

Pedig a fénynek is van hatványa s csak reflex idegeinket kell gondoznunk s az intenzivebb fényt fölismerhetjük. S óh, az égnek csillagseregei beszélő betűk az őket értőknek.

Az az egy ott, az a szokatlan fényű: mily érthetően beszél napkelet bölcseihez! „Királya születék a zsidóknak, jerünk, hogy tisztességet tegyünk neki!” S mennek és tudakolják a helyet: hol születék? mert látták a csillagát napkeleten. Bölcsenek nyelvén bölcsenek tudnak csak, ezekhez fordulnak hát s ezek mondják meg nekik: Judának városában, Bethlehemben; mert így vagyon írva a prófétánál: te belőled támad a fejedelem, ki Izráel legeltetője leszen . . .

Lám, a jámbor mezei embereknek nincs szükségök földi útbaigazítóra, az ég szava nekik elegendő, hogy fölkelvén, elmenjenek s megtalálják azt, ki az egész népnek öröme leszen; a bölcs elme pedig földi bizonyosság nélkül, nem találja meg még a Megváltót sem, noha ragyogó

csillag megy előtte. A töprengő ész lábai előtt kétely köde borítja az örvényt, mely a magasságbéli csemetéhez vezet, s az illustris ész bizony igen gyakran belefutad e lomha ködtengerbe; míg a jámbor szív nyájas pásztortüze eloszlatja azt s biztatva hívja a puszták vándorát. Hát mégis csak áthatóbb melegség vonzza a szívet a menny Urához, mint a fontolgtatva haladó ész.

De legyen. Csak attól a csillagtól, mely a firmamentumról aláragyog, ne tévelyedjen el a bölcsék szeme, eljutnak, el, bizonynyal ők is a bethlehemi jászol bölcsőhöz, s örömük kétségkívül szintoly igaz, szintoly édes leszen, megtalálván a gyermeket, s önként borulnak eléje, hogy tisztességet tegyenek néki, kitarják előtte kincseiket: tűzben megpróbált lelkek szinaranyát, örömtől duzzadó szívök tömjénét.

S így találkoznak a földi végletek, így fut egy pontba a Zenith és Nadir, abban a ki fő, t. i. Krisztusban, abban a ki az alfa s ómega, abban a Szerelmelesben, kiben az Atya megengeszteltetett, abban a ki a mi békességünk, és ki a közbe vetett falnak válaszáat elrontotta. (Ef. II. 14.)

Dicsőség érte, dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek!

Ave Karácsony!

Ave te nap, melynek fölkelésétől annyit vártak régente az Atyák!

Ave te nap, melyre visszatekintve, annyit köszönnek késő ivadékok!

Egygyé olvadva bölcsőd körül Jézus, millió szív örvendez te néked!

Csak Heródesék súgnak-búgnak össze.

Király születék, nagy és hatalmas? Uj királya Izráel népének? Ah, kétségkívül látnunk kellend őt. Bölcsék, szorgalmasan értekeztek a gyermek felől, és minekutána megtaláljátok, adjátok tudomra, hogy én is menjek és tisztességet tegyek Ő néki . . .

Óh, Heródes mit szépítéd a dolgot: tisztességet Ő néki! Te, a nagy edomita; te, a ki királyi székedhez véren átgázolva jutottál; te, ki a véredből való vér ellen is dühöngsz, te adnál tisztességet Ő néki! Hisz megremegettél a hír hallatára: Királya születék Izráelnek!

Úgy, úgy . . . A bitor hatalom mindig megremeget, ha új fényben kél az igazság napja. Mert trónja talapzata nem szereteten s bizalmon nyugszik. Erőszak s durva önkény a jog előtt, ha ennek ős erejű támasztéka támad, hogy is állhasson meg sáppadás nélkül! A bethlehemi jászol szülötte még csak kelő nap, s már is sáppad fényétől a borzalmakkal vértezett Heródes. De terve azonnal kész: megy tisztességére.

Tisztesség Heródestől! Telhetik-e ez a cadaver-tól? . . . Az éh-farkas készül tisztességére a szeplőtlen báránynak! . . .

Áldott, örökre áldott Gondviselés te, ki összetöröd a gonosz terveket, melyek nagy céljaidat fenyegetik!

Onthattál vérözönt lelketlen Herodes, de tengerré dagadt bosszúdnak az árja nem olthatta ki azt az életet, mely ösvényt irtani vala hivatva, a bűnös földön át föl az égig.

Szegény, szegény Rákhel! . . .

„Zsarnoki féltésed vérengzése volt ez:
De tudd meg, de tudd meg, vérszopó Heródesz,
Hogy Ő nincs elveszve!
Napjaid számítvák, megifjult az idő,
Es, kitől rettegsz, nem féli fegyverid Ő,
Az Ige, az *Eszme!*“

(*Arany*)

Mért támadjátok ezrek s millióknak oly féltve táplált szent eszményeit, mikor azok már-már testté válva készülnek az óhajtott üdv felé vezérelni a vágyó lelkeket, mért támadjátok sötét időknak sötét lovagjai! Elvérezhet kezeitek között száz és száz Rákhel-féle földszülött, de kit az idők teljessége szül, az örök szeretet s szabadság gyermeke, el nem vérezi, míg hivatását be nem végezi, sőt diadalt vesz a Golgothán is s újult erővel, újult mezőkön legeltetendi országa népét.

Im, ledönté a válaszfalakat egyik nemzetiség s a másik között; im, támaszbotja leve jognak, igazságnak, folyton aczélzó regulatora a nagy világ gondolatmenetének; és hány seb gyógyult, hány szív megenyhült, hány lélek jobboldt vigasz harmatától!?

De a szeretet temploma, melyet Ő épített föl, még nem fogad itt bé mindeneket; a szabadságnak fája, melyet Ő ültetett el még nem termi meg itt gyümölcseit mindeneknek. A bűnös önérdék még akárhányszor fenyegető pallossal áll meg a szeretet templomának küszöbén, hogy elrettentse onnan az epedőket. A szabadság fájának gyümölcseit még nem egyszer monopolizálják a vaskorszak és ököljog elkésett ivadékai. Óh, a legmelegebb tavaszi nap sem olvaszt le egyszerre minden jég bilincset, és nem borít egyszerre zöld lomb diszt a tél fagyában kopadt tar galyakra. A földgömböt körül övező légkör sokkal több időn nélkülözte Őt, semhogy áldó szeretetének tenyész melegével minden atomját úgy áthathatta volna idáig, hogy benne a szabadságnak fája égig növelhette volna koronáját. S az egyesek, a tömegek, az ezrek ily légkörben küzködve itt a létért — nem tekintve ennek arasznyi voltát — mert minden ízében nem lehet édes, hát keseregnek, csügednek,

fásulnak, szívükön fagyos burok képződik s a Nirvanát kezdik dicsőíteni.

De lám! A hogy beköszöntesz te nagy nap örök ifju napja az idők teljességének, a természet ridegsége daczára valami édes meleg áram fut keresztül az emberi idegekben, s pusztá emlékére születésednek, te bethlehemi jászol pólyása, a szeretet temploma küszöbéről eltűnik a fenyegető pallos: együtt imádkozik ott ur és pór, hatalmas és gyöngé; a szabadság fájának gyümölcseként boldogító béke hull ölébe kicsinyeknek, nagynak, ifjunak, aggnak. Gyermekeké lesz kedvedért, valahol csak ismernek, te menyből jött csecsemő, a világ; könyv ül a szemekben, az ártatlan öröme a könyje, végig fut az arczon, medret ás magának, folyik, folydogál a meglágyult szívek gyöngyöző harmata, viszi a jó lelkeket el, el ama kis sziget országig, hol örökös csend, béke neveli ölében az igazi életet: a szelid Jóság jogara alatt.

Hát nem hiába születél te még sem, pólyása a bethlehemi jászolnak!

Bölcsődből indul s bölcsődhez tér meg, ki jót akar s üdvözölni óhaj.

Bölcsőd körül képződött új sziget, az üdvözítő élet szigete, az ó világ fagyos óceánjában, s jászol-bölcsőd fölött a bölcső dal nem szűnik meg zengedezni áddig, s ama csillag nem tűnik le, míg csak az üdvözítő élet szigete — folyvást képződven, — bé nem öleli a föld kerekén élő világot.

Dicsőség érted, dicsőség a magasságos mennyekben az Istennek!

Ave Karácsony!

Ave te nap, mely egykor megremegettéd a vért szomjazó fagyos Heródest!

Ave te nap, mely olvadákonnyá birod tenni, a fásult világ jéghideg szívét!

Ave, Ave!

(Majtis.)

F. Varga Lajos.

Belmissiói és lelkipásztori munka az új korszak kezdetén.

Három új egyházpolitikai törvényünk immár szentesített. A királyi Felség megerősítette a polgári házasságról, a gyermekek vallásáról s az állami anyakönyvvezetésről szóló törvényjavaslatokat.

Új korszak kezdetén állunk. Sok munkánk, melyet eddig, régi szokásra és gyakorlatra támaszkodva, csaknem chablonszerűen folytattunk, új mederbe térül. Sok munkánk, melyet eddig könnyű szívvel mellőztünk, ha ugyan élni akarunk, elmellőzhetetlen kötelesség parancsoló alakjában emelkedik most már föl előttünk.

Pedig úgy-e, azt akarjuk mindnyájan, hogy éljünk tovább is, hogy éljen s virágozzék általunk, buzgo s lelkes tevékenységünk által ez a mi édes magyar református egyházunk!

Ragadjunk meg hát minden jó és tisztességes eszközt arra nézve, hogy mint öntsünk új vért a bádgyadt tagokba, mint fuvalljunk új léleknek lehelletét az új viszonyok között nehéz küzdelmeket vívandó egyháztestbe.

Legyen szabad ezen sorok igénytelen írójának, egy értekezleti gyűlés jegyzőkönyvére támaszkodva, egy jó és tisztességes, mert a legégetőbb szükségeket, tehát a legnemesebb érdekeket szolgálni akaró eszközre mutatni rá, melylyel egyházunk lelkét éleszthetjük s testét sok fájtól szabadíthatjuk meg.

Utolsó zsinatunk új intézkedései között rendkívül fontos az, mely a törvénykönyv második részének negyedik fejezetében, a 98—100. §-okban a szegények és árvák gondnokáról, ezen új gyülekezeti hivatal szervezéséről, munkaköréről szól.

Új korszak kezdetén állunk.

Érezte ezt a mi zsinatunk atyáinak bölcsesége, s ezen új intézkedésével egyházunk benső életében egy új, kötelezőleg folytatandó belmissiói és lelkipásztori munka alapját vetvén meg, azt akarta, hogy egyházunk épülete megszilárduljon s merész ívekben emelkedjék a magas egkek felé.

Ott van a törvénykönyv mindazok kezében, kik soraimat esetleg figyelmükre méltatandják; nem írom hát le a törvény szavait, sem annak intenczióját nem igyekezem fejtegetni, de sőt egyelőre átadom a szót egy lelkészi körnek, mely hivatásának jól felfogott tudatában ezen kérdést tanulmánya, megbeszélése tárgyává tette, s annak miként leendő életbe léptetésére konkrét javaslatokat készített.

A debreczeni ev. ref. egyházmegyei lelkészek bárándi körének tagjai f. évi október 25-én értekezletet tartottak Kabán. Szerencsés voltam ezen értekezleti gyűlés jegyzőkönyvét olvashatni, s mert annak tárgya a legnagyobb mértékben megnyerte, fontosságánál fogva, tetszésemet, lemásoltam, s ímé, e czikk keretében ki is adom azt. Nem hiszem, hogy indiskréziót követnének el ezzel, s midőn ezen eljárásomat nyugodt lélekkel leírom, a jegyzőkönyv közlését illetőleg minden illetékes értekezleti tagnak beleegyezését kinyerhetni is vélem.

A jelzett jegyzőkönyvi szám így hangzik:

2. szám.

„Elnök megbeszélés tárgyává teszi az új egyházi törvények II.-ik részének 4-ik fejezetét, mely a szegények és árvák gondozását a gyüle-

kezetek törvényes kötelességévé teszi; a szegények és árvák gondnokának választásáról, kötelességeiről intézkedik s az egyházmegyéket és kerületeket szegény- és árva-ügyi szabályrendeletek megalkotására utasítja.

Az értekezlet mélyen érezve azt, hogy a gyülekezeti szegények és árvák ügyének felkarolása Krisztus által parancsolt szent kötelesség: a törvénynek e tekintetben tett intézkedéseit örömmel üdvözli s mindenk fellett szükségesnek tartja, hogy az egyházak minden rendelkezésre álló eszközökkel oda törekedjenek, hogy a gyülekezeti szegények és árvák állandó segélyezésére mindenütt alapok létesíttessenek.

Ezen cél elérése végett a törvényparancsolt szabályrendelet megalkotásánál az értekezlet a következőket kívánja — mint egyértelmű megállapodásait — szem előtt tartani:

1. Minden egyházban készíttessék egy nyilvántartási könyv, melybe a segélyezésre szorult s arra valóban érdemes szegények és árvák nevei bejegyeztessenek s a melybe a lelkész és gondnok által évenként legalább egyszer együttesen teljesített szegény és árva látogatás eredménye, a kiosztott segély összege, a viszonyok javulása vagy rosszabra fordulása minden egyes nyilvántartott után bejegyzendő legyen. Ezen nyilvántartási könyvet az egyházlátogatóság évenként megvizsgálván, aláírja.

2. Az egyházakban évenként egyszer, a legalkalmasabb időben, a szószékről is jelzett segélygyűjtés eszközöltessék s az így begyűlendő összegnek fele része a szegények és árvák között azonnal kiosztassék, fele része pedig a szegény és árvatartó alap javára tőkésíttessék.

3. A templomban s a lelkészi lakon is a szegény és árva-alap javára záros perselyek tétessenek ki. Keresztelések, esketések és temetések alkalmával, midőn a szív nemes és könyörülő érzelmei leginkább megközelíthetők, hívassanak fel a jelenlevők a szent célra való kegyes adakozásra.

4. Confirmatio alkalmával a szegények és árvák ügye szintén ajánltassék a növendékek figyelmébe. Hiszen mily szép és magasztos gondolat a krisztusi erények legnemesebbikével, a könyörületességgel tenni az első lépést az öntudatos keresztyéni élet útján.

Általában minden lehető eszköz felhasználandó e nemes cél érdekében, annyival is inkább, mert a szegények és árvák ügyének felkarolása, mint a belmissiói munkásság egyik kiváló része, a küszöbön levő egyházi változások által okozott viszonyok között egyik összetartó kapocs lehet a lelkész és hívei, az egyház és annak tagjai között.

Imé egy nálunk eddig igen kevés láb által taposott belmissiói munkatér!

A gyülekezet szegényeinek és árváinak gondozása az egyházi belmissiónak egyik leg-nemesebb teendője.

Nálunk, magyar reformátusoknál belmissiói munkát a lelkész hozzájárulása nélkül csak gondolni is igen bajos, keresztülvinni pedig a legtöbb helyen lehetetlen, sőt egyáltalában nem is kívánatos.

Legyen a lelkész mindenütt vezér a lelkiekben. Ő hadd legeltesse a gyülekezet minden mezején az éhező juhokat és bárányokat.

Tegyük az egyházmegyék és egyházkerületek, ez ügyben hozandó szabályrendeleteikben, mindenütt a lelkészeket a gyülekezeti szegények és árvák gondozásának első helyen felelős, kötelezett felügyelőivé.

Legyen a gyülekezetek és ezek lelkészeinek ezen szép-kelmissiói munkája egyszersmind igazi *lelkipásztori* munkává.

Bizony, ránk szakadt az idők haladásának árja, s lelkészeinknek az új viszonyok között, félretéve a kényelem köpenyét, nyitott mellel „multo cum sudore et labore“ kell küzdeniök. Ne csak prédikátorok, ne csak anyakönyvvezetők legyenek ők többé, hanem *lelkipásztorok* is, a szónak legteljesebb értelmében.

A lelkipásztorok egyik fontos, nálunk azonban nagy mértékben elhanyagolt kötelessége a gyülekezeti tagok látogatása.

Ha erre eddig kevés súlyt helyeztünk, bizony nem mellőzhetjük azt többé, ha életbe lépnek az új egyházpolitikai törvények, melyek több külső eszközt elvesznek lelkészeink kezéből, melyekkel eddig híveikre hathattak.

A benső, a lélek életére minél intenzívebb erővel ható eszközöket kell tehát lelkészeinknek ezentul elővenniök, ha hivatásuk magaslatán meg akarnak állani, ha azt nem akarják, hogy híveink, mint szétszórt kénének szálai, szerte hulljanak.

A szegények és betegek látogatása, melyet a báránci lelkészi kör gyűlése oly igen bölcsen tett, hivatolt jegyzőkönyvi száma 1. pontjában a lelkésznek is kötelességévé, a lelkésznek ezen belmissiói tevékenységgel egybefűződő lelkipásztori munkája, vezesse őt fokról-fokra a gazdagok és egészségesek, egyszóval az összes gyülekezeti tagok látogatására is.

Ezentul folyton érintkezniök kell lelkészeinknek gyülekezetök tagjaival, hogy megtartsák a megtarthatókat, megmentésük az ingadozókat, s hitben és életben még jobban erősítsék az erősöket.

Van egy jó angol mondás: „house-going pastor makes a church-going people“, vagyis magyarul: egy házjáró — gyülekezetét látogató — lelkész templomjáróvá teszi a népet.

Szüksége van tehát arra a lelkipásztori látogatásra a gyülekezetnek, szüksége van Isten anyaszentegyházának.

Parancsolja azt az idő, s parancsolja törvénykönyvünknek az a fontos három paragraphusa, melyet fentebb hivatoltam, s mely ezen cikkem megírására nekem alkalmat adott.

Csiky Lajos.

✠ TÁRCZA. ✠

A szülők természetes joga a gyermekek neveltetésére vonatkozólag és a róm. kath. egyház.

Pár évvel ezelőtt folyt le a magyar képviselőházban az elkeresztelési vita. Mindnyájan emlékezhetünk még rá. Voltak kiváló mozzanatai, melyek a szabadelvűség minden igaz barátját igazi örömmel töltötték el; de voltak benne olyan „meglepetések“ is, a miken akkor nem győztünk eleget csudálkozni. Ma már nem csudálkozunk az efféléken.

Ilyen meglepetés volt a többi közt az is, hogy az ultramontán tábor matadorjai egy chorusban kezdték zengeni a radikális párti politikusokkal azt a tételt, hogy az államnak nincs joga beavatkozni abba, minő vallást kövessenek a gyermekek; mert a gyermekek neveltetésére vonatkozó jog a szülők természetes jogai közé tartozik. Ezt a jogot csorbítani nem szabad. Uni sono kiálták: hogy a szabadakaratot konfiskálni nem szabad. Valakinek vallás tekintetében hovatarozandósága iránt — mondák — csak nem fog a szolgabírói hatalom dönteni! stb.

Egyike volt a legérdekesebb jelenségeknek ebben a mozgalomban az, hogy a szülők természetes jogának leghevesebb védői éppen annak az egyháznak tagjai közül kerültek ki, mely — a mint azt hazánk történetéből a multból vett példákkal vég nélkül lehetne igazolnunk — a szülők ezen természetes jogát lábbal taposta mindig s legfeljebb akkor fogadta el, a mikor egyoldalúlag — a maga előnyére zsákmányolhatta ki.

Két igen érdekes eset fekszik előttünk, melyeket állításunk igazolására nem lesz felesleges felelevenítenünk. Lapunknak egyik-másik olvasója alkalmilag talán még fel is használhatja ezen adatokat olyan emberekkel szemben, a kik mai napság heves védelmezői közé tartoznak a szülők ebbeli természetes jogának s velünk, *a lelkiismereti szabadság elvét valló protestáns egyház tagjaival szemben*, úton-útfélen fittogtatják liberálismusokat, melyről különben már az elkeresztelési vita alkalmával nagyon találóan jegyezte meg valaki, hogy az lényegében nem más, mint „a szabad befolyásolás rendszerének“ meghonosítása utáni vágyakozás.

A megboldogult Szilágyi Ferencz, ezelőtt huszonöt évvel olvasott fel egy értekezést a magyar tudományos akadémiában, mely e címet viselte: gróf Mikes Anna báró Dániel Istvánné erdélyi vegyes házassága a XVIII. században. Ebből veszem ki az egyik esetet.

Az író abból a felterjesztésekből szedte ki adatait, melyeket gr. Kollonics László erdélyi r. kath. püspök nyújtott be 1780. évben a királynőhöz: Mária Teréziához.

A történeti adatokat röviden a következőkbe foglalom össze.

B. Dániel István Udvarhelyszék főkirálybírája, hitsorsosunk, nőül akarta venni a r. kath. vallásu gr. Mikes Annát özv. b. Bornemisza Pálnét; tehát a végett folyamodott a királynőhöz, hogy a reversalisadást kegyelemből engedje el neki azzal indokolván ebbeli kérelmét, hogy ő is, az özvegy báróné is 60 évesek lévén, gyermeket már nem remélhetnek.

Mária Terézia gr. Kollonicsához intézett leiratában elengedte az írásbeli reversalist, de megparancsolta, hogy a báró a püspök s egy más pap előtt élő szóval kötelezze magát arra, hogy netalán születendő gyermekeit a kath. vallásban fogja nevelni s hogy házasságát kath. pap előtt köti meg.

A szóbeli reversalist a báró megtette, mire az esketés nem sokára megtörtént.

Kollonics püspök még azon év (1779.) október havában értesülést nyert a felől, hogy a báróné a lebetegedéshez közel van; a gyermeknek kath. pap által megkereszteléséhez szükséges intézkedéseket tehát rögtön megtette s szigoruan utasítá a báróné udvari káplánját, hogy a gyermeknek református pap által megkeresztelését mindenképen akadályozza meg.

A báróné novemb. 21-ére virradóra éjjel fiut szült.

A káplán sejté a szülés idejét, azért egész éjen át őrt állott, az udvaron folyvást fel és alá sétált.

A báróék megakarták gátolni, hogy a barát-káplán a lebetegedés idejét megtudhassa, rászédésére tehát különféle módokat gondoltak ki.

A báró az udvaron sétálónak kiizent, hogy feküdjék le; de a barát csak tovább sétálgatott. Későbbben a tisztartó ment le hozzá s vacsorára kérte, mi a barát-nak tetszett volna, de még is ellenállott a kísértésnek azzal a kifogással, hogy neki reggel misét kell mondania, addig tehát semmit sem szabad ennie.

A barát észrevevén a sok sürgést forgást megszólít egy inast s kérdezi tőle, miért nem feküsznek le? mire a felelet ez volt: mert sok a kutya a háznál s ügyelni kell, hogy azok a házi rendet meg ne zavarják. A barát azt írta később a püspökének, hogy nem a kutyaakra, de ő reá ügyeltek, nehogy véletlenül abba a szobába menjen, melyben a gyermek van s azt megkeresztelje.

Megtudta azt is, hogy a keresztelésre két kálvinista pap volt meghíva; annál jobban vigyázott tehát, nehogy rászédjék; de minden szemfüleskedése kárba veszett, mert a novemberi hideg éjszakát reggel felé már ki nem bírta, szobájába ment tehát egy kissé megmelegedni, a mely pillanatot az egyik pap felhasználta s az ujszülöttet megkeresztelte.

Megtudta a barát mi történt, kérdőre vonja a bárót, de ez így felel neki: „Az enyém a ház, az enyém a nő, az enyém a gyermek, velök tehát azt teszem, a mi nekem tetszik, megfelelek azért ott, a hol kell“. A káplán még azt a kifogást is emelte, hogy a keresztelés nem az egyházilag kiszabott szertartások szerint történt, a gyermeket ez okból újra megkeresztelni akarta; de a báró erre megharagudott s megfenyegette a káplánt, hogy ilyesmit ne merjen tenni, mert a dolognak rossz vége talál lenni.

A barát nem tudván mást tenni, a történeteket megírta püspökének, a ki a kath. keresztelési szertartások utánpótlását parancsolta meg neki azzal, hogy e felől a bárót is rögtön értesítse.

Bemegy tehát a barát a báróhoz ki éppen nejénél volt s felolvassa előttök a püspök parancsolatát. A báró azt a megjegyzést tette erre, hogy a keresztelésnél minden szertartás meg lett tartva.

— Nem a kálvinisták szertartásáról van itten szó, hanem a róm. kath. egyházéről — jegyzé meg a barát s kérdé, megengedi-e neki püspöke rendeletének végrehajtását.

— Ha ezt megakarnám engedni, nem mondtam volna Önnek, hogy a keresztelés „minden szertartással“ megtörtént — válaszolt a báró hozzátevén, hogy az újra keresztelést meg nem engedi.

A grófné mintegy megnyugtanni akarva a káplánt így szólott közbe: Ön nem oka annak, hogy azt, a mi parancsolva volt, nem teljesíthető; Önt ezért senki sem hibáztathatja.

Itt a dolognak egyelőre vége szakadt; de a püspök a királyné elé terjeszté az ügyet, felterjesztését mindenféle adatokkal támogatván.

Egyik vád volt az is, hogy a báróék egy kálvinista pap özvegyét leányával együtt alkalmazzák a gyermek mellett, kétségkívül azért, hogy e nők majd a magok vallásának mérgét csepegtessék az ártatlan gyermekebe.

A másik az, hogy a báróné nem haragudott azért, a mi történt; de a káplánra, a házi kémre, igen neheztelt különösen akkor, a mikor megtudta, hogy a történetről a püspököt értesítette.

Második felterjesztésében azt írja a püspök a királynőhöz, hogy a báró Bornemisza gyermekek — (mert a grófné elébb b. Bornemisza Pál neje volt s özvegyen maradván ment nőül b. Dánielhez) — kálvinista mostoha atyjoknál nagy veszélyben forognak. A báró, a 8 éves legkisebbik leányt néha kétszer is elviszi magával a kálvinista templomba s egy alkalommal az istenítisztelet végeztével azt mondá neki: Látod, kedves leányom! mi sem vagyunk pogányok, mi is az Istent imádjuk: a szentek is csak emberek voltak; nem azokat, de az Istent kell tisztelni s szívünket neki áldozni“. Más alkalommal a gyermeknek egy kálvinista imakönyvből kellett imádkoznia. Mikor egyszer a kis leány egy szent képet kért az anyjától, ez adott ugyan neki, de azon intéssel, hogy azt meg ne csókolja.

Ezek a kis körülmények világot derítnek a dologra — jegyzé meg a püspök, a ki egyuttal kérelmét, illetőleg javaslatát is előterjeszté a királynénak.

Mivel b. Dániel — írja a püspök, vakmerő tetének híre az egész országban elterjedt: a felett az igaz katolikusok végtelenül levannak verve, a nem katolikusok pedig szerfelett örvendenek s fennhangon hirdetik, hogy ez az első jégtörés. Báró Dánielt még bűnösebbé teszi az, hogy a felség kegyelmével, mely őt a reversalis adástól fölmenté visszaélt, s szóbeli ünnepélyes ígéretét megszegte. Ily vakmerőséget szigoru büntetés nélkül hagyni nem lehet. Minden szem és fül azon ítéltre van függesztve, a mit ő felsége hozni fog.

Véleményét a következőkben terjeszté elő:

a) b. Dániel mindaddig, míg a fia megkeresztelésénél elmulasztott kath. egyházi szertartásokat nem pótoltatja; hivatalától függesztessék fel. Vakmerő tet-

téért feleletre szorítottassék, s ha magát igazolni nem képes, másoknak elijesztő például, hivatalától néhány évre függesztessék fel. Most született fiát csak katolikus egyénekkel neveltesse s netán születendő gyermekeit is az igaz vallásban neveltesse.

b) A gyermeket megkeresztelő kalvinista prédikátort a kir. közügyigazgató perelje be, s megbüntetése felől intézkedjék.

c) A bárónéknak előbbi férjétől származó három leánykáját ettől a kálvinista háztól (tehát *édes anyjoktól!*) el kell távolíttatni s nevelés végett őket valamelyik kath. rokonra kell bízni.

A püspök úr kegyes indokai ilyen formán hangoztak: Miután a báró *nem átalkodik* a maga vallásáért oly hatalmasan és nyíltan buzgólkodni, alattomban törekedni fog a gyermekeket a kath. vallás iránt lágy-melegekké tenni. Nejevel is ezt cselekedte már akkor mikor első férje házához járt. Most is csupán kálvinista szolgálókat tart s az egész háza kálvinistákkal van tele. Minden nap kétszer tartat magánál kálvinista istentiszteletet, még pedig a báróné szobájához közel eső teremben, hogy az minden szót meghallhasson.

d) A guberniumnak meg kell parancsolni, hogy az árvák vagyona az anyjokétól elkülöníttessék, pontosan összeírattassék s a gyermekek számára gyám neveztessek ki. Félni lehet, teszi hozzá gyanúsítással a püspök, hogy e házasság az árvákra nézve sok kárnak okozója leend.

A püspöknél is kegyesebb királyné a javaslatot jóváhagyta, a Bornemisza leányok gyámságával Gr. Kornis Krisztinát bizta meg, *a leányoknak édes anyjoktól elvételét* s kinevezett gyám kezébe adását megparancsolta, Gr. Kornis Krisztina azonban a báró-kisasszonyok gyámságát el nem vállalván, azok gróf Haller Antalnénak, b.-Dánielné nővérének adattak. b.-Dániel botrányos tette, s vakmerő merénylete (*azért mert az ország törvényeire hű maradt!* jegyzi meg Szilágyi F.) köznyomozás tárgyává tétetett: de Ő felsége különös kegyelméből (!) a megérdemelt súlyosabb büntetéstől fölmentetvén, arra ítéltetett, hogy 300 drb. aranyat fizessen — „kegyes czélokra“ A „kegyes czél“ pedig akkép lett megállapítva, hogy a 300 arany birság kamatja évenként két olyan udvarhelyszéki ifjunak adassék, *kik a kálvinista egyházból kitérvén a róm. kath. egyház kebelébe fognak belépni.*

A czél tehát ekkép lett szentesítve a kálvinista báró pénzével.

„Hátha az ördögé lett volna“ — mondaná erre valamelyik modern hecckáplán.

Még csak azt teszem hozzá az értekezésből, hogy a történetek, különösen pedig gyermekeinek tőle elszakítása után gf. Mikes Annának nem volt kedve többé a róm. kath. anyaszentegyház tagja maradni. A kilépést Mária Terézia életében meg nem tehetette; de II. József trónraléptével, miután Cserey Ilona báró Wesselényi Miklósné nagy feltűnést okozó áttérése 1783. évben megtörtént, a grófné is áttért. Gf. Batthyáni Ignácshoz az akkori püspökhöz írott levelében kijelentette: „a helvetica confessio szerinti reformata vallásban nyugodott meg.“

A hat heti oktatást is szerencsésen kiállotta még 1783 június és július havában, s a bizonyítványt arról kinyervén, ünnepélyesen áttért a reform. egyház kebelébe, melynek haláláig (1817. tavaszáig) buzgó követője maradt. Férje jóval előbb halt el.

A második példát meg Szilágyi Sándornak „Vértanuk a magyar történetből“ című munkájából veszem ki. Az előbbi mindössze fél századdal megelőző időben folyik le a következő esemény.

Mikor a r. kath. vallásu Haller László Gf. Bethlen Katát akarta nőül venni (a ki egyházunk tagja volt) Mártonfi György kath. püspök parancsot adott ki, melylyel az esketést csak abban az esetben engedé meg, ha a grófné kath. vallásra tér át.

Azonban olyan szerzetesre akadtak „kinek füléig nem hatott el a püspöki parancs“ a feleket tehát megeskette. Bethlen Kata férje halála után gr. Teleki Józsefhez ment nőül s éppen gyermekágyat feküdt, mikor sógora Haller Gábor oly rendeletet nyert ki a kormányzószéktől, mely szerint első férjétől származó fia és leánya vitessenek el a gr. Teleki házától. A parancs foganatosítása előtt Haller Gábor hirte' en elhalálozván, egy másik Haller eszközölt ki 1724. évben egy újabb parancsot, melynek azonban Teleki gróf, a hazai törvényekre hivatkozva, nem engedett. Ekkor a kormányzó a katonai főparancsnokhoz folyamodott s fegyveres erőt kért a végrehajtáshoz; Telekiék azonban be nem várva a katonai erőszakoskodást, a fiut a kormányzó Kornis Zsigmondnak, a leányt pedig Csákynénak adták át. Tulajdon gyermekeitől így lett megfosztva az édes anya! . . .

Megtudtad mindezekből kedves olvasóm, ha még eddig nem tudtad volna, hogy a mult században mikép tisztelte a római kath. egyház, s ennek az egyháznak hűséges csatlósa: a gyámoltalan államhatalom a szülők természetes jogát a gyermekekre vonatkozólag. Letépték azokat egyesült erővel még az édes anyai kebelről is!

Ha mai napság az unalomig hangoztatják előtte a szülők természetes jogát: ne higyj nekik. Ma is csak azok ők, a kik a mult században voltak s azok lesznek a jövő században is. A katolikus dogmák által uralt embereknek tulajdonképen nem is a szülők természetes jogán jár az eszök. Badzsal szemök a *szabad befolyásolásra* tekint, nem a szülők természetes szabadságára, a melyet eddig, a mit a példák igazolják, lábbal tapodtak mindig. Azt hiszik, nem sokára szabad lesz a vásár!

Rosz jósló legyek, de meglásd, *a lélek handlérozás* kipett-kopott portékája lesz közibénk becsempészve a szülők természetes jogának tarka-barka köpenyegé alatt.

Higyjük, hogy Isten segítségével és oltalma akkor van legközelebb a gyöngéhez, a mikor az legjobban reá szorul!

Aurifaber.

A Zsidókhöz írt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból.

(Folyt. és vége.)

A keresztyén életéről.

A keresztyén hívők Isten fiai és így az Ő dicsőségének örökösei levén (2, 10), kötelességök az, hogy hivatásukhoz méltó életet folytassanak. Gondolniok kell arra a kegyelemre, melynél fogva a *tiszta vízzel* való megmosás által (10, 23) — a mivel az író a keresztségre czéloz — kötelezve vannak a szívbeli tisztaságra (22. v.), mert csakis így közelíthetnek Istenhez. Élet-

irányuk, vezérlő elvök legyen Istennek akarata, melyet Ő, választottainak elméjébe és szíveik táblájára írt (8, 10; 10, 16); e szerint éljenek, tudván azt, hogy Isten a szívnek legbensőbb és legelrejtettebb titkait is feltárja (4, 12, 13). A kinek szíve gonosz, az hűtelenné lesz Istenhez és így benső gonoszságát még külsőleg nyilvánuló hitetlenségével is tetézi (3, 12); holott a bűn büntetetlenül nem marad, mert lesz ítélet (10, 30, 31), s a kegyelem mellett éreztetni fogja az Ur, igazságos szigorát is (12, 29).

Am azok, a kikért Krisztus az új szövetség örök érvényű áldozata gyanánt *szent testét* feláldozta (13, 10), habozás nélkül járnak az ő nyomdokaiban (13. v.); törekednek a közbékességre, erkölcsi feddhetetlenségre (12, 14), kerülnek a rút tisztátalanságot (13, 4. 5.), s ügyelettől vannak felebarátaik jólétére, üdvére is (12, 15). E nemes igyekezetökben nincsenek magokra hagyatva, mert a kegyelem erősítőleg, vezérlőleg mellettök marad mindvégiglen (9. 25. v.), s képessé teszi őket arra, hogy azt cselekedhessék, a mi Isten előtt kedves (21. v.). Főfő kötelessége és egyuttal erénye a keresztyénnek az Isten iránt való háládatosság és a Jézushoz való rendíthetetlen hit; meggondolván azt a meg nem érdemelt irgalmat, a mely által ő olyan országnak polgára, mely mozdíthatatlanul megáll örökké, minthogy kormányja az Ur Jézus kezében van (12, 18—29). E mellett gyarapodják a hívő az evangéliumi tudományban, törekednek a keresztyéni teljeskorúságra és érettségre, a mi azt teszi, miszerint tekintettel a végczélra, ne tétovázzon az üdv megismerésének előcsarnokában, hanem azon belül tovább-tovább haladva, épüljön, tökéletesbüljön (6, 1—3), míg nem végre mint hivatott mennyei polgár, elnyerendi az örökkévaló örökségnek ígértét a Jézus halála érdeméért (9, 15.).

As angyalokról.

Az angyalokról a Zsidókhoz írt levél szerzője céltudatos határozottsággal szól, annyival inkább, mert e tekintetben az olvasók téves felfogásnak hódoltak. A zsidók közt nevezetesen, a rabbik által is élesztett angyltisztelés általánosan el volt terjedve, a mennyiben úgy vélekedtek, hogy az angyalok és szellemek, az emberek életére és viszonyaira befolyást gyakorolnak. Noha nem tagadható, hogy az új szövetség több helyen világosan tanítja, miszerint az angyalok és a hívők között benső viszony létezik (h. ö. Mt. 18, 10; 28, 23. Lk. 15, 7. 10; 24, 4. Act. 5, 19; 8, 26; 10, 3—7; 12, 13—15. stb.): mindamellett teljesen téves, sőt kárhözvont az a balhiedelem, mintha az angyalok közbenjárói tiszt teljesítésére rendeltettek volna, a mely oknál fogva őket bizonyos nemű tisztelet és segítségül hívásban nyilvánuló ragaszkodás illetné meg. Ennek a hamis tudománynak megczáfolása céljából hirdeti az író, miként az *egyedüli Idvezítő és közbenjáró* Jézus (1, 3. 4; 4, 14—16; 9, 15; 12, 24).

Az angyalok szolgáló lelkek (*πνεύματα λειτουργικά* 1, 14), a kiknek tisztök az, hogy az emberek idvességre jutásának érdekében engedelmessékedjenek az Urnak, a ki a trónon ül. Ily értelemben szolgáltak már a törvény kijelentésekor (2, 2), mint szintén a Messiás eljövételét megelőző időben is ilyen hivatást töltöttek be (5. v.). Minéműségöket, lényegöket leghívebben jelzi az író azzal, hogy őket szolgálóknak (*λειτουργοί*) nevezi, a kik mint a természet elemei, különböző alakban jelennek meg, hogy megvalósítsák Isten akaratát (7. v.). Lakhelyök az ég (12, 22) s mint égi lakók nem szorulnak a váltásra (2, 16). Mily óriási különbség van azonban az angyalok és a Fiu között! Amazok változók, teremtett lények, de a Fiu örök (1, 4—6), amazok szolgálók, de a Fiu Ur és örök király (7. 8. v.), a ki Isten dicsőségének osztályosa, ülvén az ő jobbán örökké (3. 4. v.). Ugyan miért fordulnánk hát bizodalunkkal az angyalokhoz, holott a mi mindentudó és mindenható Közbenjárónk Jézus! Az Ő isteni dicsőségét igazolja az, hogy minden teremtett lény és így Istennek minden angyalai is őt imádják, mint örökkévaló Urat (6. v.).

As utolsó dolgokról.

Mindennek a teljes befejeződése a mennyei mozdíthatatlan országban (12, 28) megy véghez, a mely ország megvalósulását az egész természeti világ rendkívüli elváltozása fogja megelőzni (26. 27. v.). Ez az ország az író képileges előterjesztése szerint erős és rendületlen város, melyet Isten alapított (11, 10), a mely után epekedtek már a hithű ősapák (14—16. v.), miért is itt alant úgy érezték magokat, mint idegenek, jövevények (9. 10. v.). De a hívők is, noha polgárai e városnak (12, 22), mindamellett várják azt, mint maradandó otthonukat (13, 14).

A teljes jövő beálltát, illetőleg az utolsó idők elközelgését megelőzi az Ur eljövetele (10, 37), melynek napját a hívők elközelgetni látják (25. v.) s annak javaiért készek még legbecsesebb vagyonaikról is lemondani, tudván hogy jobb és maradandóbb kincseik vannak az egekben (34. v.). Mily más és mily rettenetes a vég azokra nézve, a kik megtapodják az Isten Fiát és tisztátalannak tartják a szövetség vérért s bántalmazzák a kegyelemnek Lelkét (29. v.); rájuk nem csupán a test halála vár (9, 27), hanem az ítélet s ennek következményéül a romlás (*ἀπώλεια* 10, 39), mely mint tűz heve meg fogja emészteni az ellenszegülőket (10, 27: *ὀπνάντισσι*). Ellenben a hívők életet nyernek (10, 39: *περιποίησις ψυχῆς*), Krisztus főpapi áldozata érdeméért tökéletességre jutnak (7, 25), örökölik az idvességet (1, 14), megpihennek munkáiktól (4, 3. 4) s megszűnés nélkül ünnepelni fogják — mint Istennek népe — az örök szombatot (9. v.).

Dr. Erdős József.

TANÜGY.

Az országos közoktatási tanács.

Az orsz. közoktatási tanácsot, az ország első tanügyi testületét a közokt. miniszter ez év végével jelenlegi szervezetében feloszlatja, hogy új alapon szervezhesse. Minő alapon? Azt jóformán még a titok leple borítja s a lepelnek úgy e tárgyról, mint általában Eötvös miniszternek egész tanügyi politikájáról való leomlását a tanügyi közönség élénk érdeklődéssel várja. Mert a miniszternek a feloszlató rendeletben közrebozsátott ama nyilatkozata, hogy a közoktatási tanácsot meg akarja szabadítani a hozzá nem illő közigazgatási teendőktől s tisztán tanácsadó testületté akarja átalakítani, oly általános jellegű, hogy ez alapon maga a véleményre fölkerült közokt. tanács sem tudott, vagy nem akart az új szervezet iránt a miniszternek tanácscsal szolgálni.

A közokt. tanács, bár a legelső kulturállamok hasonló intézményének mintájára szerveztetett nálunk is még 1871-ben, s bár azóta a legkiválóbb tanügyi férfiakat számlálta tagjai közt, sohasem birt népszerű intézménynyé válni tanügyi köreink előtt. A tanügyi sajtóban úgy, mint az országgyűlés politikai tárgyalásaiban örökös czéltáblája volt a támadásoknak, s e heves támadások idézték elő azt a számos alakváltozást, melyer ez intézmény 23 éves élete alatt átment, úgy, hogy most már ötödik szervezetében fog ujászületni.

Pedig ez intézménynek eredeti czélja is az volt, a mit most a közokt. miniszter az ujászervezés jelszavával kitűzött, hogy t. i. országos paedagogikai és didaktikai kérdésekben a miniszternek vélemény- és tanácsadója legyen. A miniszter, még ha egykor professzor volt is, nem foglalkozhatik didaktikai kérdésekkel; miniszteriuma sem állhat épen tanügyi férfiakból, főleg miután nálunk a közoktatásügy a vallásügyekkel lévén összekapcsolva, ezek mellett csak másodrangú jelentőséggel bír a kormány szervezetében. Be van ugyan osztva egy pár tanügyi képzettségű férfi közokt. miniszteriumunkba; de ezek bizonyára magok sem arrogálják, hogy nemzeti tanügyünknek leghivatottabb képviselői és irányadói legyenek. Ugy hogy míg közokt. kormányunk első renden politikusokból, jogászokból és adminisztrátorokból van összealkotva, föltétlenül szüksége van hazánknak oly szaktestületre, mely a külföldi tanügyben való széleskörű tájékozottsága és a hazai viszonyok alapos ismerete mellett érett paedagogiai belátásával és gazdag didaktikai tapasztalatával tanácsadólág irányítsa a kormány tanügyi politikáját.

Nem is az a baj, mintha tanügyi közönségünk ily felső tanügyi forum jogosultságát, vagy szükségét el nem ösmerné; hanem az, hogy a közoktatási tanács minden magas tanügyi intelligenciája mellett is a miniszter akaratával szemben önállóságot sohasem tanúsított s tanügyünk fejlődésében vezérszerepet ugyszólván sohasem vitt. Van ugyan egy pár nagyobb szabású alkotása, a melyek között magasan kiemelkednek a középiskolai tantervekhez készített s európai színvonalon álló tantervi utasítások; de ezek mellett nem volt Trefort miniszternek oly kísérletezése, nem Csákynek oly laikus reformja, a melyet a közokt. tanács a maga szakszerű véleményével ne szentesített volna. Az önállóságnak eme hiánya okozta, hogy jelenlegi közokt. miniszterünk is annak idején a közokt. tanácsból többedmagával kilépett. S bizony még annyi önállóságot sem tanúsított e testület

a többi miniszterrel szemben, mint Eötvössel, midőn legközelebbi felhívására kimondta, hogy a tanács ujja szervezése ügyében véleményt nem adhat.

De még kedvezőtlenebb véleményt támasztott magáról a közokt. tanács a tanügyi körökben az általa végzett tankönyvbírálatokkal. Közoktatási kormányunk ugyanis csak a testülettől megbírált és ajánlott tankönyveket engedélyezvén a vezetése alatt levő tanintézetekben használatra, a közokt. tanács ez uton sok eleven szemet gyűjtött a saját fejére. Vádolták részrehajlással, tudatlansággal s gyanúsították tankönyvirási monopóliummal is. És valljuk be, hogy kivált 1891-iki szervezete előtt sok méltó panasz hangzott fel e tekintetben a méltatlan kifakadások között, sok jogosuló vád érte a tanácsot a jogosulatlan ráfogások között. A tanácsban ugyanis a legkülömbözőbb paedagogiai irányzatok koriphaeusai foglalván helyet, a tankönyvek sorsa attól függött, hogy milyen paed. irányu tanácsos kezeibe jutott bírálatra s volt reá akárhány példa, hogy valamely munkát épen azon módszertani elvekért vetettek el, a melyekért egy másikat a tanács a legnagyobb dicsérettel halmozott el. Az is megesett, hogy mikor a hivatalos bírálat kifogásait a szerző könyvének második kiadásában szem előtt tartotta, épen az ilyennemű változtatásokért vesztette el az approbatiot. Ezek a visszas dolgok jó részben megszűntek ugyan ujabb időben, a mióta t. i. a gyakorlati tanítás terén működő egyének sorából is nevezett ki hivatalos bírálókat a miniszter, de azért még mindig a tankönyvbírálat a közokt. tanács legtöbbit bolygatott munkaköre.

Hogy e tankönyvbírálatot is azon közigazgatási teendők közzé (?) sorozza-e a miniszter, a melyektől a közokt. tanácsot meg akarja szabadítani, nem tudhatjuk. Annyi bizonyos, hogy e munkakör czélszerű szabályozásával, vagy esetleg más testület körébe való áthelyezésével nagyot emelne a közokt. tanácsnak e miatt sokszor meghurczolt tekintélyén. Azt azonban, a mit sokan óhajtanak, hogy a hivatalos tankönyvbírálat és tankönyv-approbatio teljesen eltörültessek, egyáltalán nem tartanám közoktatási ügyünkre nézve szerencsének. A mi tankönyvirodalmunk még sokkal alacsonyabb fokon áll, a tudományszakok és tanintézetek különböző ágaiban a jóra való tankönyveknek még sokkal inkább híjával vagyunk, mintsem hogy az irányító támogatást teljesen nélkülözhessek s a kiadók üzleti szellemének vagy a szabadon burjánzó irodalmi vállalatok versenyének engedjük áldozatul fejlődő tanügyünket.

A mi pedig azon adminisztratív teendőket illeti, a mik jelenleg a közokt. tanács ügykezelésébe tartoznak, ezek csakis úgy helyezhetők vissza a közokt. miniszterium osztályaiba, ha e miniszteriumban magában több tanügyi férfit fognak alkalmazni, mint eddig történt. Mert pl. a tankerületi főigazgatók és tanfelügyelők, az érettségi vizsgálatokra kiküldött miniszteri biztosok és kormányképviselők jelentéseinek feldolgozását, a tanító és tanárképzés fejlődésének ellenőrzését stb., a melyek most a közokt. tanács ügykörébe osztvák, bizony nem végezhetik el a közokt. miniszteriumnak sem politikusai, sem rubrikázó hivatalnokai.

Bármily szervezetet ad itt tehát Eötvös báró az új közokt. tanácsnak, kívánatos, hogy találja meg hozzá a tanügyi kötelesség mellett azokat az önálló erkölcsi jellemeket is, a kiknek véleménye és tanácsa nem függ a miniszter tetszésétől; de kívánatos az is, hogy a tanács jelenlegi munkaköre — bár hova legyen egyik-másik része beosztva — szintén találja meg a maga hivatott embereit.

Dóczi Imre.

Országos tanári nyugdíjintézet.

A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1894. évi 55.360. sz. a. rendeletet bocsátott ki a kir. tankerületi főigazgatóhoz az országos tanári nyugdíjintézetéről szóló törvény végrehajtása tárgyában, a melyet, miután felekezeti tanárait is közről érdeklí, egész terjedelmében közlünk a mint következők:

Az 1894. XXVII. t.-cz., mely azon nyilvános tanintézeti igazgatók, tanárok, tanítók, igazgatónők és tanítónők nyugdíjazásáról és hozzátartozandók ellátásáról szól, kikerül állami vagy más hasonló természetű közrendelkezéssel gondoskodva nincs, immár törvényerőre emelkedvén, annak végrehajtása vált szükségessé.

A fenti minősítés alá tartoznak mindama jogakadémiai, felekezeti, községi, alapítványok, vagy társulatok által fenntartott gymnasiumok, reáliskolák, közép-kereskedelmi iskolák (akadémiák), tanító-, tanítónő- és óvóképzők, felsőbb leányiskolák, általában a felsőbb tanintézetek, vagy középiskolák színvonalán álló nyilvánossági jogot nyert iskolák, melyeknek fennállása biztosítottnak tekinthető; épen ez okon magánosak által fenntartott tanintézetek csak az esetben léphetnek be a nyugdíjintézetbe, ha minden kétséget kizáró alakban igazolják, hogy az általuk fenntartott tanintézet fennállása elégséges alapok által minden körülmények között biztosítva van.

Ezen törvény 3. §-ában foglalt s az illető iskolafentartók, tanárok, tanítók, tanítónők, illetve tanulók és az állam által biztosított járulékok fejében, úgy a szolgálati évek leszámítása, mint az igény beálltának feltétele, valamint a beszámítható javadalomnak és a végellátási járandóságoknak meghatározása stb. tekintetében az állami tisztviselők ellátására szóló 1885. II. t.-cz.-nek a tanárookra vonatkozó rendelkezései szolgálnak zsinórmértékül. A járulékok azonban csak azon állomások után fizetendők, melyek a szóban forgó nyugdíjintézet kötelekébe tartoznak ezen állomásokra vonatkozólag azonban még az esetben is, ha valamely állomás esetleg üresedésben volna is.

A törvény hatályba léptekor már fennállott tanintézeteknek a nyugdíjintézetbe való belépése az iskolafentartók önkéntes elhatározásától függ, míg a jövőben létesítendőek a belépés kötelezettsége alól csak az esetben menthetők fel, ha az iskolafentartó az általa alkalmazott tanerők számára legalább is nagyobb megterhelés nélkül annyit biztosít, mint az országos törvény.

A már alkalmazásban levő tanerőknek belépése esetén az ide vágó törvények s azok analogiája értelmében számításba vehető összes szolgálataik figyelembe fognak vétetni.

Több tanintézeteknél alkalmazottaknak össz-fizetése csak akkor jön számításba, ha ezen közös javadalom nem magasabb, mint a nagyobb fizetésű tanintézetek megfelelő állásának fizetése.

Kik a nyugdíjintézet kötelekébe nem tartozó tanintézetnél vagy más vég-ellátásra jogot nyújtó hivatalban vannak alkalmazva, az orsz. nyugdíj- és gyámintézetbe föl nem vehetők, ha pedig máshol nincs nyugdíj-jogosultságuk, csak az esetben vehetők fel, ha a gyámintézet kötelekében álló tanintézetnél teljesítik szolgálatuk nagyobb részét és alkalmazásuk az állami intézetekben szokásos mértéknek megfelelőleg, állandó és rendszeres.

Lakpénz, vagy ugyanegy intézet nem minden alkalmazottjaira kiterjedő személyes pótlék a végellátásnál számításba nem vehető.

Az érintett törvény vázlatosan közölt intézkedéseinek előrebocsátása után a végrehajtás, illetve az orsz. nyugdíj- és gyámintézet megalkotása érdekében felhívom

a kir. főigazgatóságokat, hogy fenhatóságuk alá tartozó, elől megnevezett tanintézeteknek belépése iránt közvetlen, illetve a tulajdonképeni iskolafentartó elhatározását a jelen rendelet keltétől számítandó legfeljebb fél év alatt jelentse fel s a következő okmányokat, adatokat mutassa be:

1. A belépő tanintézet nyilvánosságának igazolását s a tanintézet fennállásának biztonságát igazoló adatokat.

2. Az illető intézetnél rendszeresített tanári, illetve tanítói és tanítónői állomások számát s azon adatot, mely állomások vannak a törvény értelmében a nyugdíjintézetbe való belépésre kötelezett tanerők által betöltve s mely állomások oly tanerők által kikerül más közrendelkezéssel van gondoskodva.

A közrendelkezés módja is közlendő (p. szerzetesrendi tag).

3. A rendszeresített állomáson alkalmazott rendes és nem óra-adó vagy kiegészítő s a felvételre igénytartó tanerők keresztlevelei, képesítő s alkalmazásukra vonatkozó okmányt eddigi összes szolgálatukra vonatkozó bizonyítványt, valamint azon egyházi, helytartósági vagy általában közhiteleségű okmányt (szabályzatot), melyre szolgálati éveik beszámíthatóságainak jogosult voltát állapítják.

Az ily bizonylatnak azonban a jelen rendeletet megelőző kelettel kell bírni.

4. Az általuk betöltött és rendszeres javadalmakat képező fizetéséről szóló közhiteleségű igazolványt megérintésével annak, mennyi a lakpénz a törzsfizetés és mennyi az év ötödös, illetve a tizedéves vagy más címen élvezett pótlék, valamint arról szóló igazolványt is, mely idő-ponttól kezdve gyarapodott a fizetés, előléptetés, fizetés-javítás vagy ötöd, illetve tizedéves pótlék címén.

Ha a javadalom egészben vagy részben természetbeli járulmányokból áll, úgy azoknak hatóságilag igazolt tizévi átlag értéke veendő. A földiletmény tizta jövedelme a kataszteri becű által igazolandó.

A természetbeli lakás vagy lakpénz, továbbá a személyes pótlék annak természetét igazoló okmány által igazolandó, vagy szintén az a körülmény nincs-e a felveendő más tanintézetnél vagy hivatalnál is alkalmazva, mely utóbbi esetben kitüntetendő az is, vajjon tanári, illetve tanítói szolgálatuk megfelel-e az állami tanintézetekben rendszeresített hasonló állomások mértékének.

Végül felhívom a királyi főigazgatóságokat, hogy a felvételre bejelentett tanerőknek, netán már meglevő nyugdíjalapokkal szemben szerzett igényeit az idézett törvény 3. §-ának zárpontja értelmében rendeztesse, s a belépő tanerőket nyilatkozatra szólítsa fel, hogy a 10. §-ban a tartozások törlesztését illető kedvezményt mely mérvben óhajtják igénybe venni.

Budapest, 1894. évi nov. hó 16-án.

Látnivaló a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak egyházi főhatóságainkhoz is megküldött ezen megkereséséből, hogy a felekezeti tanintézetek nyugdíjügyének országos törvény által kívánt végrehajthatása érdekében a megvalósítás stádiumáig még igen sok teendő vár úgy a tanintézetek fenntartó testületeire, mint a végrehajtásra hivatott közoktatásügyi miniszteriumra. Magában az a körülmény, melynél fogva a kívánt adatok felterjesztésére egy félévi határidő van kitűzve, alapos aggodalmat támaszt bennünk arra nézve, hogy a megvalósítás órájától még sokkal távolabb állunk, mintsem további kitartásra mernők buzdítani azon élemedett korú kartársainkat, kik a jobb nyugdíj-jövő reményében küzdenek még ma is a felette terhes tanári pályán.

K Ö Z É L E T Ü N K .

Örömnép Ibrányban.

Az emberi léleknek legtisztelteméltóbb, legszentebb örömei közé tartozik az az öröm, mely a nagy fáradtsággal, de jól végzett munka után szokott bekövetkezni. Oly jól esik ilyenkor a léleknek megnyilatkoznia, kitárnia örömét a rokonlelkek előtt, hogy ez által növeltesék az öröm s megkétszereződjék a boldogság.

S a mi áll az egyesekre, ugyanaz áll az egyesekből álló társulatokra s gyülekezetekre nézve is. Innen ered a külsőségek hatását különben nem igen kereső prot. egyházainknak azon dicséretes szokásuk, hogy nagyobb szabású építkezések, javítások alkalmával ú. n. öröm- és hálaünnepet rendeznek, melyeken örömmel telik meg a szív, látván a soha ki nem apadó prot. áldozatkészség és buzgalom szép eredményeit, Istenhez emelkedik a lélek, ki az igaz munkától s becsületes törekvéstől nem szokta megvonni a maga áldó s megsegítő kegyelmét.

Egy ily lélekemelő összeövetelnek voltunk tanui a felső-szabolcsi egyházmegye *Ibrány* nevű egyházközségében f. évi decz. 11-ikén. Ez egyház, mely különben elég népesnek mondható, a közelmúlt években rohamosan haladt a külső és belső romlás örvénye felé. Mindenütt, a merre a szem tévedt, a pusztulás szomorú jelei mutatkoztak. A züllőfélen levő nyájnak pásztorja is rommá lett lelkileg, testileg; megveretett a pásztor, elszéledt a nyáj; nem volt éltető erő, nem volt mozgató szellem, mely a gyülekezet tömegének nyers anyagába életet teremtsen. S midőn már e lassu sorvadás folyamában az iskola és templom is enyészésnek indult, akkor kapta az egyház — mintegy az isteni gondviselés bölcs akaratából — jelenlegi lelkészét, *Szikszai Andrást*, ki testi s lelki erőinek teljes birtokában, ifjúi nemes becsvágygyal és ügyszeretettel, páratlan kitarással hozzá fogott az egyház bel- és külügyeinek restaurálásához. És fáradozását bő siker koronázta. Az egyház tagjai maguk is látván a buzgó lelkipásztor törekvéseit, nem sajnálták a fáradtságot, nem kimélték a tetemes pénz-áldozatot, hozzá láttak az egyház romladozó épületeinek kijavításához. Így történt, hogy rövid két év alatt a régi romok helyén egy egészen új, a kornak minden tekintetben megfelelő, két tágas tanteremmel bíró iskola épült, a templom és torony új tetőzetet nyert s a belső berendezésben is gyökeres és ízléses javítások eszközölköztek.

Ily körülmények után virradt fel az öröm- és hála-ünnep napja a gyülekezetre. Még meg sem kondultak a harangok, már is sűrű csoportok lepték el a magaslaton épült templom terét, ünnepélyes öltözetben és ünnepélyes hangulatban várva az Ur háza ajtajainak megnyitását. Majd megkezdődött az istenitisztelel, melyre Lukács Ödön esperes úrral élén mintegy 20 lelkész, ugyanannyi tanító, a sárospataki főiskolai énekkar tagjai, a közeli helységekből egy pár világi egyén s a község polgársága egybesereglett, zsufolásig megtöltvén a különben elég tágas templomot. Gyülekezeti ének után *Lukács Ödön* nagynevű esperes úr alakja tűnt fel a szószeiken, magas röptű imában kérvén az ég Urának áldását az új életre kelt gyülekezetre s annak ujonnan épült templomára s iskolájára. Majd a Pásztor Sámuel zenetanár szakavatott vezetése alatt álló sárospataki főiskolai énekkar mondott régi jó hírének megfelelő módon egy szép templomi éneket. Az egyházi beszédet

Luk. XV. 1—8. felett *Andrási Kálmán* buji lelkész mondotta, mely magas röptű gondolataival, költői fordulataival s általában az egész előadás nemes bensőségével mindenkinek figyelmét lekötötte. Majd ismét a pataki ifjak éneke következett, mely után az úrvacsorát *Rácz Gyula* halászi s *Korocz József* balsai lelkészek osztották ki, *Veres János* paszabi lelkész pedig két kisdedit keresztelt s míg ezek bent a templomban történtek, az innen kiszorultak részére *Rácz Kálmán* nyiregyházi s. lelkész hirdette az ígét az új iskola tágas helyiségében.

Fél kettőkor ért véget az ünnepélyes istenitisztelel, mely bő táplálékkal elégtételt adott a lelknek, a test is erősen kezdé kívánni természetadta jogait. No de ebben a tekintetben sem volt hiány. Az ibrányi egyház oly magyaros vendégszeretettel látta el a közébedre összegyűlteket, mely bármelyik fényes egyháznak is diszere szolgált volna. Az ünnepélyes hangulat emelkedett szellemű tósztokban nyert kifejezést. Szikszai András üdvözölte az egyház vendégeit, *Rácz Gyula* Lukács esperest, az esperes a buzgólkodó egyház tagjait s annak tevékeny lelkészét, *Bartha Béla* s.-pataki jogtanár, ki ifj. *Mitrovics Gyula* tagtársával szintén eljött az ünnepélyre, *Lukács Ödön*, ez pedig *Barthát* köszöntötte fel szellemes dikzióban.

Ebéd végeztével a megjelent lelkészek s világiak egyházi értekezletet tartottak az iskola egyik helyiségében, hol — előbb egyh. megyei gyűléssé alakulva — a nyiregyházi s kisvárdai egyházak kölcsönügyeit intézték el, majd — mint értekezlet — a tiszántúli értekezlet tárgyai felett tartottak eszmecserét, egy bizottság küldetvén ki, mely egyházmegyei értekezletünk alapszabályait a kerületi értekezlet elvei szerint lesz átdolgozandó.

Végül sikerült hangverseny és táncmulatság zárta be a lélekemelő ünnepélyt. Az egyes szereplők előadásai mind magas fokon állottak s élvezetes órákat szereztek az összegyűlt szép számú közönségnek. A pataki ifjak kara, egyesülve a tiszamenti dalárda tagjaival, *Lukács Ilonkának*, nővére *Lukács Margit* zongora kísérete mellett előadott éneke, *Mesterné Oláh Margit* úrnő dalai, *Farkas Lajos* hegedűjátéka, *Lovászy Dezső* s *Szikszai András* szavalatai mind magas színvonalon álló számok voltak. Hogy pedig a táncmulatság kivilágos reggelig tartott, ezt mondani is felesleges.

Igy ért véget e kedves ünnepély, mely az ott megjelentekre nézve bizonyosan sokáig élénk emlékezetben fog maradni. S én, midőn eltávoztam e kedves emlékü helyről, azzal a jól eső gondolattal jöttem el, hogy a ridegnek hirdetett kálvinizmus egyszerűségeiben hatalmas életerő lakik, mely alkotni, teremteni, az elpusztult romok helyére új virányt varázsolni képes, ha van vezető szellem, nemes ügybuzgalom és lelkesedés, mely a szétszórt csontokat egybegyűjteni, a szunyadozó lángot feléleszteni tudja és akarja.

fl.

A debreczeni protestáns árvatartó alap története.

(Folytatás.)

Az alkotmányos időszaknak 1867-ben történt bekövetkezése után a város nem sokáig késett az alapítvány ügyében követett eljárás megsemmisítése iránt fellépni, a mennyiben az 1869. decz. 9. tartott képviselői közgyűlésből 7986. sz. a. az országgyűlés képviselőházához folyamodott, kijelentvén, hogy az ideiglenes kormány által tett fenti intézkedést ezen ügy végleges megoldásának nem tekinti, a kleroszakolt felosztást semmisnek tartja, s az, úgy szólván, karhatalommal létesített tényleges állapotot

végeredmény gyanánt el nem fogadhatja, minélfogva annak kimondását kéri, hogy

- 1) ezen alapítvány községi természetű;
- 2) hogy az alapítványi vagyon kezelése feletti intézkedésre — a legfőbb felügyeleti jog fentartása mellett — városunk közönsége van hivatva;
- 3) hogy annak jótékonyágában csak a város törvényhatósága alatt álló terület kötelekéhez tartozó árvák részesíthetők, még pedig valláskülönbségre való minden tekintet nélkül;
- 4) hogy az alapítvány jótékonyágának élvezését szabályozó alapelvek megállapítása és az életbe léptetés iránti rendelkezés Debreczen város törvényhatóságának hatásköréhez tartozik; és

5) hogy a városi közönség meghallgatása nélkül, sőt egyenes tiltakozása ellenére eddig tett intézkedések törvényteleneknek és semmiseknek tekintendők.

Ezen felirat az országgyűlés képviselő házában 1870. márczius 7-én 1481. sz. alatt kelt határozatával oly utasítás mellett adatott ki a m. kir. belügyminiszteriumnak, hogy a kérdéses ügyet a város alkotmányos képviselőjének szabályszerű meghallgatásával eszközölendő újabb tárgyalás után az alapítvány valódi értelmében, az igazság és közérdek kívánalmainak megfelelőleg mielőbb véglegesen intézze el.

A debreczeni róm. kath. egyházközségi bizottmány az 1870. márczius 3-án a város felirata ellen egy emlékiratot bocsátott ki, melyben az alapítványnak tisztán katolikus jellegét bizonyítja s azon várákoszásának ad kifejezést, hogy a történt megosztás a tények és okmányok részrehajlatlan megvizsgálása után a jelenlegi alkotmányos kormány által is helybenhagyatni s megerősítettet fog; viszont a városi tanács ezen emlékirat ellenében 1870. márcz. 21-éről a m. kir. belügyminiszteriumhoz jelentést intézett, melyben az emlékirat érveit czáfolván, a fenforgó ügynek végleges elintézését a törvény, igazság, méltányosság, társadalmi közérdek és közkormányzati czélszerűség kívánalmainak megfelelőleg az egész városi közönség megnyugtatására kéri.

A m. kir. belügyminiszterium az 1870. aug. 27-én 5537. szám alatt kelt rendeletével tudatja, hogy a városnak az országgyűléshez intézett feliratát s a tanácsnak ezen tárgyban közvetlenül hozzá beadott fentebbi jelentését a tárgyalások sikeres megindítása és az azok alkalmával felmerülhető akadályok előleges elhárítása érdekében a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz tette át, ki is a fenforgó kérdés érdemére nézve 1871. nov. 11-én 25535. sz. alatt kelt rendeletével a közalapítványi királyi ügyigazgatóságtól véleményes jelentést kívánt be.

A közalapítványi királyi ügyigazgatóságnak a város 1869. évi feliratára adott véleményes jelentése a belügyminiszter által az 1873. márcz. 13-án 41312—1872. sz. alatt kelt rendelettel a város közönségének oly felhívás mellett küldetett meg, hogy ezen ügyet a városi bizottsági közgyűlés újabb tárgyalás alá vevén: a közalapítványi királyi ügyigazgató véleményes jelentésében felhozott indokok kellő méltatása mellett a közgyűlési megállapodás eredménye az e tárgyra vonatkozó közgyűlési jegyzőkönyvi kivonattal együtt hozzá terjesztessék fel, azonban a város a közalapítványi királyi ügyigazgató véleményes jelentésének méltatásával s a Belügyminiszter úr által kívánt újabb közgyűlési határozat meghozatalával mind a mai napig késedelemben van.

A közalapítványi királyi ügyigazgató véleménye a következő:

A szőnyegen levő vitás ügynek sarkpontját azon

kérdés képezi, vajjon ama 30,000 frtnyi összeg, melyből a fent említett árvatartó alap keletkezett, és melynek egy Debreczenben felállítandó árva nevelő intézetre fordítását még 1774. évben néhai Mária Terézia királyné ő Felsége rendelte el, katolikus alapítványnak tekintendő-e vagy sem?

Hogy a most nevezett királyné ő Felségének a kérdéses összegre vonatkozó fenti intézkedése alapítványt foglal magában, az félre ismeretlenül kiténik abból, hogy ő ezen összeget egy, úgy a jelen, mint a jövőnek szánt, bizonyos meghatározott czélú és maradandó intézet létesítésére fordíttatni rendelte; mely intézkedés az alapítvány minden lényegesebb kellékeinek megfelelően, kétségtelenül alapítványi jelleggel bír.

Hogy továbbá, ezen alapítvány a római katolika vallás érdekében történt, és így tisztán katolikus alapítványnak tekintendő, azt nevezett királyné ő Felségének úgy az 1774. november 8-iki kegyelmes leírata, melylyel ezen alapítvány létesítése rendeltetett, mint szinte az erre vonatkozó további királyi leíratok, és minden úgy azon időbeli, mint későbbi ide vonatkozó udvari kancellariai és helytartótanácsi tárgyalási iratok, minden kétségen kívül helyezik. És ugyan az 1774-ki november 8-ki fent is említett királyi leiratban a kérdéses 30,000 frt egy Debreczen városában, az ottani vidék javára is felállítandó árvanevelő intézetre fordíttatni rendeltetett azzal, hogy az árvaház a római katolikusok részére kijelölt telekre építtessék, mely intézkedés, hogy egy katolikus árva intézet felállítására czéloz, és hogy általában ezen kegyelmes királyi leirat főleg a római katolika vallás érdekei előmozdításával foglalkozik, azt egyebek közt világosan mutatja szerinte a 14. pontozat második kikezdése; de még inkább, és pedig minden kételyt kizárólag tanúsítják az alapító királynénak a kérdéses alapítvány katolikus jellegére irányzott szándékát az 1776. évi augusztus hó 16-án 4039. számú kegyelmes királyi leirat eme szavai:

Ulterius etiam ea est benigna intentio et voluutas Nostra, stb., az omnino convertantur szavakig.

Igaz ugyan, hogy ezen tételhez még a következő függelék csatoltatott: „eo per expressum declarato, quod ad hocce orphanotrophium etiam acatholici orphani si eorsum dati fuerint, omnino recipi possint“, mely tételt Debreczen városa úgy a korábbi években, mint legközelebb is a szóban lévő alapítvány kizárólag katolikus jellegének kétségbe vonására felhasználni igyekezett.

Miután azonban ugyancsak az idézett királyi leirat I-ső pontjában foglalt intézkedés szerint a vagyonnal bíró, valamint azon árvák, kiket rokonaik gondozni hajlandók, magán családoknál szülőik vallásában nevelhetők, tehát az árva intézetbe csak a vagyontalanok és végkép elhagyottak vehetők fel, ezek pedig a fenti intézkedés értelmében minden különbség nélkül a római katolika vallásban nevelendők.

Kétséget nem szenved, hogy a fenti függelékben foglalt azon intézkedés, miszerint a kérdéses árva intézetbe nem katolikusok is felvehetők, csakis oly értelemmel bírhat, hogy az ily árvák ezen intézetben szinte a római katolika vallásban nevelendők. Bizonyítja ezt még különösen azon körülmény is, hogy a szóban lévő árva intézet felállítására az akkori királyi udvari vegyes bizottmány javaslatára és pedig határozottan a római katolika vallásnak Debreczenben és vidékén leendő terjesztése czéljából rendeltetett; hogy továbbá az ezen ügyben kibocsátott királyi leíratok, mind értelmükre, mind szószerinti tartalmukra nézve azon vegyes bizott-

mány javaslataival mindenkben megegyeznek, s azért a kegyelmes királyi leiratok értelmezésénél biztos kútfőül csakis ezek szolgálhatnak; és hogy épen ezen királyi udvari bizottmány jegyzőkönyveiben világos és határozott kifejezést nyer a kérdéses függelék azon értelmezése, hogy a debreczeni árva intézetbe felveendő nem katolikus árvák, ugyanott kizárólag a római katolikus vallásban nevelendők.

Mely előre bocsájtottakból tehát minden kételyt kizárólag kitűnik, hogy Mária Terézia királyné ő Felségének az 1774. november 8-ki kegyelmes leirattal közzétett ama intézkedése, melylyel a Debreczen városa által rendezésére bocsátott 30,000 frtot egy Debreczenben felállítandó árvaházra fordíttatni rendelte, határozottan római katolikus alapítványt foglal magában.

Továbbá és pedig lényeges kérdés az, vajjon Debreczen városának azon állítása, hogy a kérdéses árva intézet alapját képező 30,000 frt nevezett város köztárgyából keletkezvén, és különösen a város által a hadi kincstárnak adott előleget képezvén, a felett az alapító királyné ő Felsége a város egyik felekezete javára a többi kizárásával nem rendelkezhetett — jogi szempontból megállhat-e?

Tekintve, hogy Debreczen városa az általa a kincstárnak hadi czélokra előlegezett kérdéses 30,000 frtot, úgy az 1774. november 8-ki kegyelmes királyi leirat világos szavai, mint szinte ugyanazon városi közönség 1830. év deczember 4-ki 6872. sz. és 1869. deczember 9-ki 7986. számú kérvényeikben foglalt saját beismerése szerint Mária Terézia királyné ő Felségének minden jog fentartása nélkül rendelkezésére bocsájtotta;

tekintve, hogy ez által Debreczen városa azon jogáról, melylyel a kérdéses 30,000 frtra nézve mint tulajdonos birt, nevezett királyné ő Felsége előnyére feltétlenül lemondott; és

tekintve, hogy ilykép az alapító királyné ő Felségét ezen összeg iránti szabad rendelkezésében sem azon körülmény, hogy a kérdéses összeg az előtt kölcsönkép a hadi kincstárnál volt elhelyezve, sem pedig hogy az a felajánló város köztárgyából keletkezett, nem korlátozhatta:

kétséget nem szenved, mikép Mária Terézia királyné ő Felségének itt szóban lévő alapítványi intézkedése jogilag tiszta és erős alapon áll, mely sem a kérdéses összeg származásának, sem korábbi használatának indokából alaposan meg nem támadható.

(Folyt. köv.)

IRODALOM.

A Szellemi Vallás Katekizmusáról.

Az „Élet“ című irodalmi, művészeti stb. hetilap folyó évi szept. 30-án megjelent V. évfolyam 1. számában azt ígérte olvasóinak, hogy a következő számokban közzé teszi dr. Schmitt Jenő tollából a Szellemi Vallás Katekizmusát. Én nagy érdeklődéssel néztem ez új Káté megjelenése elé, remélvén, hogy abban igaz és világos képet nyerünk a — nem annyira ugyan nálunk mint külföldön forrongó — vallásos eszmék jelenkori fejlettségéről. Annyival inkább reméltem ezt, mert dr. Schmitt, a mint különösen az életből tudom, az újabb s némelyek szerint felvilágosultabb vallásos nézetek terjedésének maga is egyik főtényezője s az ilyen irányú nézetek terjesztése végett egy külön lapot is szerkeszt, mely Lipcsében jelenik meg, „Die Religion des Geistes“ cím alatt.

Schmitt, épen úgy mint az „Élet“ s talán minden józan gondolkodó, a jelenkori társadalmi állapotokat nem ismeri el a lehető legtökéletesebbeknek; csak hogy míg a legtöbb ember, mint nem nagyon nehéz beteget, orvosolni kívánja és meggyógyíthatni reméli a társadalmat, addig az Élet és Schmitt úr halottnak látja azt, melynek semmi helye többé az élők földjén, melyet minél hamarabb el kell takarítani, hogy helyére más állhasson, vagy legalább is gyógyíthatatlan betegnek, a kinek halálát talán még siettetni is kellene, mert már ugyis csak teher a hozzátartozókon. A ki így vélekedik, az természetesen csak saját meggyőződését követi, midőn minden hatalmában álló eszközzel arra törekszik, hogy a létező állapotokat alapokban, tehát nem csak intézményekben, hanem az elvekben is megváltoztassa; a kinek pedig meggyőződése van s a szerint cselekszik, legyen bár az az általános felfogástól bármennyire eltérő is, tiszteletet érdemel.

Épen azért, a milyen érdeklődéssel vártam, ép oly tisztelettel a szerző iránt olvastam el a Kátét, mely a különben is minden izében érdekes s már bátorságáért is becsülendő Életnek egyik legfigyelemre méltóbb cikkje volt. Maga az Élet is tudta ezt, azért látta jónak már előre felhívni rá a figyelmet, röviden jellemezni azt az irányt, a melyet Schmitt úr követ s ez iránynak és a Schmitt úr munkálkodásának ismertetése czéljából közzétenni azt a levelet, a melyet a kiváló orosz író, Tolstoy Leo nemrégiben Schmitt úrhoz intézett. E levél eleje az Élet közlése szerint így hangzik: „Tisztelt Uram! Önnek „Mammon és Belial“ című röpiratát levelével együtt rég megkaptam és szíves köszönetet mondok érte. Azt hiszem, eljött az ideje annak, hogy a legnagyobb erélylyel törekedjünk azon alaphazugságok lerontására, melyeken a mai társadalom nyugszik, a mint ön ezt oly szépen teszi röpiratában. Az igazságnak és ezzel a valódi haladásnak legnagyobb ellensége ma nem a tudatlanság, hanem azok a kompromisszumok, melyek összes viszonyaink közé befurakodtak. Ezeket leleplezni s az élet igazságát röviden, világosan és egyszerűen kifejezni, korunk legszükségesebb és legfontosabb tenni valója.“ Hogy mik azok az „alaphazugságok“ és „kompromisszumok, melyeken e mi mai társadalmunk nyugszik s mely igazságok lennének alkalmasak arra, hogy rájok a mai társadalom felforgatása után egy új alapítassék, arra felel meg az Élet 1894. oct. 14. 21 és nov. 4-én megjelent számaiban csakugyan olvasható „Szellemi Vallás Katekizmus.“

Ezen Kátét óhajtom én megismertetni e lap olvasó közönségével, azon véleményben, hogy a vallásos nézetek fejlődése és az újabb vallásos nézetek terjedése iránt minden protestáns ember érdeklődéssel viseltetik s azon reményben, hogy szíves figyelmök nem lankad, ha az ismertetés terjedelmre nézve nem marad is az ismertetendő Káté mögött: — a mi különben nem olyan nagyon fenyegető mondás az olvasóra, mivel a Káté alig tetzen egy nyomtatott félivet.

E Káté előadási módjára nézve követi a ker. felekezetek katekizmusait, azaz rövid kérdésekben és feleletekben adja elő a szerző nézeteit. Ötvennyolcz ilyen §-a van, melyeknek mindenikében a szerző — vagy a mint magát nevezi az összeállító — állítólag a Krisztus hegyi beszédében foglalt elveket hangoztatja (57. §.) azaz magyarázza s kívánja megértetni a világgal, mely azokat eddig csak mintegy homályos üvegen át nézve a magok tisztaságában, szellemiségében nem láthatta, föl nem foghatta. A mint tehát e §-ból látszik, nem

egyéb akar e Káté lenni, mint a tiszta, magasabb eszményi keresztyénség hitvallása. Vajjon az-é?

A szellemi vallás „a szegények örömhírét“ (1. §.) hirdeti, látszólag tehát épen azt, a mit a keresztyénség, csak hogy míg ez a lelki szegények evangéliomát, addig az a testi szegényeket predikálja, a mit nyilván mutat az, hogy szerinte a szegények nem azért boldogok, mert „övék a mennyeknek országa“ (Mt. V. 3.), hanem mert „e világ fejedelmének, az önzés és uralomvágy bálványának országa a vége felé közeledik és hogy a szeretet és közösség isteni országa közeledik a földön“ (2. §.). Az ezen feleletben foglaltakra nézve nem tartom egyezőnek Schmitt úr állítását a Krisztus tanításával már azért sem, mert Krisztus szerint valamint nemcsak e 2 erény van: önzetlenség és aláztatosság, úgy nemcsak e 2 bűn van: önzés és uralomvágy, hanem bűn mindaz, a mit Isten-törvénye ellenére, az ő dicsőségének és magunk és felebarátaink földi és mennyei boldogságának megkisebbitésére készakarva véghezviszünk s így Krisztus szerint a világ fejedelmének, a bibliai nyelven Sátánnak nevezett rosra való hajlandóságnak hatalma nem csupán „az uralomvágy és önzés bálványozásában“ áll (3. §.), hanem általában a bűnre való csábításban s következőleg, ha egyetlen önző vagy uralomvágyó ember nem lenne is a földön, még abból Krisztus tanítása szerint nem szükségképen következne az, hogy minden ember jó és boldog legyen, holott Schmitt úr szerint akkor Isten országa megvalósulna a földön. Arra pedig, hogy a „szeretet és közösség isteni országa közeledik e földön“, annyit mondhatunk, hogy igenis közeledik, de oly lassu léptekkel, hogy annak nemsokára való teljes megvalósulását csak az az optimista remélheti és hirdetheti, a ki minden embert egy sorba állít jóság tekintetében a kis gyermekekkel: mert az igaz ugyan, hogy a nap-nap után szaporodó felebaráti jótékony intézetek a szeretet országának terjedésére engednek következtetni, de a folyton épülő börtönök, a lapokban állandóan műsoron levő rablási és gyilkossági hírek nem egészen ezt látszanak bizonyítani; s bizony a szocializmus, kommunizmus és anarchizmus lelkes apostolai és hívei előtt is, kik mindenütt a közösség, az egyenlőség tanait hirdetik, mindig az én az első személy!

Ezután következik a szellemi vallás meghatározása, mely szerint az egy vallomástétel az erkölcsi igazság mellett (4. §.) mely is nem egyéb, mint az, „hogy egy nagy élet ébred bennünk és forraszt bennünket egybe a mindenség életében és hogy ennél fogva a másik ember nem idegen hozzánk, hanem élet a mi szellemi életünkben, lényeg a minket egyesítő Isteni lényegből.“ (5. §.) Ebből a feleletből világosan kitűnik, hogy a Schmitt úr szellemi vallásának egyetlen egy alapelve van, és ez az egyenlőség, vagy ha úgy tetszik: testvériség, s ebből következik, hogy minden embernek egyetlen egy főkötelessége van s ez nem lehet más, mint a mit Krisztus a második nagy parancsolatban ad elő: „Szeressed felebarátodat, mint te magadat“ (Mt. XXII. 39.) De hát hol maradt az „első és nagy parancsolat“ az, hogy „szeressed a te Uradat, Istenedet teljes szivedből, teljes lelkedből és teljes elmédből.“ (Mt. XXII. 37.)? Vagy talán a ki felebarátját szereti, szükségképen következik, hogy Istent is szereti? Ha így volna, akkor Krisztus bizonyára nem tette volna ezt elsőnek s amazt a másodiknak a parancsolatok között. Majd miután az anyagi világot a keresztyénség értelmével egyezőleg meghatározza (6. §.), azt kérdi, „mi a szellemi élet?“ Ez „az ész világosságában és a szeretet melegének mindent egyesítő közösségében áll“ (7. §.),

a miből tehát ismét kimaradt a ker. s általában a valóságos ember szellemi életének legfőbb tényezője, a hit.

S az a szellemi vallás, mely a hitre semmi súlyt nem fektet, sőt arról nem is szól, szerző szerint nem új vallás, benne van az „képek által elburkolva“ minden vallásban, csak hogy nem volt még eddig megtisztítva kellőleg a reátapadt külsőségektől. (8. §.) Én ugyan a vallásos eszméknek a világ összes kihalt és élő nemzetei közt való fejlődését tökéletesen nem ismerem, de úgy tudom, hogy nem volt még eddig egyetlen egy vallás sem, melynek legfőbb, sőt egyetlen alapelve az ember iránti szeretet lett volna; a vallás fogalma mindig Istenhez kapcsolódik s csak azután terjed ki az emberekre; s képeknek és buroknak nevezni azt, a mi a közösség, a felebaráti szeretet érzelmét nem engedte eddigé az élet egyedül irányzó elvévé lenni, — a minőkép lenne tehát a keresztyének Istenben vetett hite is, — nagyon is új, vagy ha nem új, akkor nem a vallás, hanem a független morál, vagy más a vallás körén kívül eső dolog körébe vág. És Schmitt úr azt mondja, hogy a ki a szellemi vallás híve, annak nem szükség megválni előbbi felekezetétől, megmaradhat abban, „a képletes hitet szellemi jelentősége szerint magyarázván.“ (10. §.) Hát egy ember, egy becsületes ember megmaradhat abban az egyházban, a melynek hittanával egyet nem ért? Hát helyes kritikái eljárás volna-e az, akár egy közönséges hívőről, akár egy hittudósról, előföltételek, másunnan nyert meggyőződés alapján fogni valamely egyház hittanának magyarázatához? Luther és általában a reformátorok a szentírást a szentírásból magyarázták, a mit követni minden hasonló foglalkozású embernek ilendő kötelessége.

Az előbbiekéből, különösen a 8. §-ban mondtakból következik a 11. kérdésre (Milyen viszonyban van a szellemi vallás a felekezetekhez?) adott felelet, mely ezen kijelentéssel záródik: „Mi vagyunk minden vallás titkának földérite és beteljesedése.“ Imé tehát Schmitt úr szerint eljött az időknak ama teljessége, a melyben világossá lesz, hogy minden eddig létezett vallás és felekezet alapeszméje: a közösség, a felebaráti szeretet érzelme s a melyben a vallásbeli szent közösség alapján atyafiúi szeretettel borul egymás kebelére a zoroaster és a Mózes követője, az igazhitű görög és a mohamedán, a római katolikus és a buddhista, a protestáns és a Brahma-hívő! Azt hiszem, hogy az egy kicsit még odább lesz, vagy talán soha sem lesz meg, hogy a szeretet, a hittől elszakadva, magában is képes legyen összefűzni a legkülönbözőbb embereket, valamint azt is hiszem, hogy bátran lehet nem egészen alaposnak nevezni azt az állítást, hogy ha mi egy és ugyanazon vallási alapon állunk zulukafferekkal, patagonokkal, csere-miszekkel s más pogányokkal, az az alap lehetne más, mint az a hit, hogy van az embernél felsőbb lény, van Isten!

Az előzők után természetesnek lehet találni azt is, a mi a 12. §-ban olvasható hogy t. i. a szellemi vallás nem ismer el igaznak és isteninek valamely állítást csupán azért „mert arról bizonyos emberek állítják, hogy az az Istennek kinyilatkoztatása“, és hogy bármely szent könyv tartalmát csak annyiban vallja igaznak és szentnek, „a mennyiben azt a bennünk megnyilatkozó isteni világosság, az ész és erkölcsi öntudat világossága szentesíti“. Ez igen helyes elv, a mennyiben ugyan csak a vakhitet, a babonát akarja kizárni, illetve megakadályozni, de következményében a keresztyénséggel ellentétes eredményre jut, mivel ha csak „az ész és erkölcsi öntudat“ a bíró az isteni kijelentéseknek mon-

dott vallási igazságok megítélésében, akkor a hit tárgyai szükségképen kívül fognak esni a szellemi vallás körén. De ha a tekintélyhit a szellemi vallás elveivel ellenkezik, hogy lehet hát e vallás hívének megmaradni az eddigi vallásfelekezetek körében (pedig a 10. §. ezt lehetőnek tartja), melyeknek vallása — a mint én tudom — legnagyobbbrészt tekintélyhiten alapul? Másképp nem mintha azoknak hittételeit a szellemi vallás híve a benne megnyilatkozó ész és erkölcsi öntudat világosságánál fogva istenieknek elismeri, a mely esetben pedig a szellemi vallásnak a különböző felekezetek körében élő hívei hitre nézve egymástól felettébb különböznek!

A 13.—19. §-okban előadja, hogy mimódon fogja fel az ember az anyagi világ tárgyait? miben áll az ész világossága? csak véges, vagy végtelen tárgyakat is fog-e fel az emberi szellem? az érzéki tárgyak végesek-e vagy van közöttük végtelen is? lehet-e a végtelent elképzelni, vagy elgondolni? s mindezeket úgy adja elő, a mint előadja egy ker. hittan, a mennyiben t. i. egy ker. hittan e tárgyakkal is foglalkozik.

A 20. és 21. §-okban arról szól, hogy miben nyilvánul a „lények egységének és közöségének tudata“, a mi az embereket összeköti egymással? Ugyanabban, a miben a keresztyén tanfogalom szerint is, t. i. a „gondolatban“, vagyis az észben, és az „erkölcsi öntudatban“, vagyis a lelkiismeretben. De míg a szellemi vallás hívének erkölcsi öntudata pusztán a felebaráti szeretet és közösség gondolatára terjed ki (22. §.), addig a ker. embernek lelkiismerete nagyobb téren uralkodik; mert szerintünk az erkölcsiség nem egyedül az emberekhez, hanem az Istenhez való viszonyt is magában foglalja, minélfogva az, a ki az embereket szereti, azok emberi jogait tiszteltben tartja még mindig lehet lelkiismeretlen, erkölcsitelen, ha t. i. Isten iránti kötelességeit ismeri és mégis betöltetlenül hagyja (tiz parancsolat, 1. 2. 3.), vagyha olyan bűnöket követ el, a melyekkel egyetlen embernek sem árt ugyan, de magában az emberi méltóságot lealacsonyítja (pl. tiz parancs 7.). Különben itt, a 22. §-ban, melynek kérdése ez: „miképp nyilvánul az erkölcsi öntudat!“, ugyan azt adja elő, a mit az 5. §-ban, csakhogy részben más szavakkal és bővitve.

Sólyom Lajos.

(Vége köv.)

KÜLÖNFÉLÉK.

A Debreczeni Prot. Lap t. Olvasóihoz és barátaihoz.

A letünő év végével, az új esztendő beköszöntését megelőzőleg kedves kötelességnek tekintem azt, hogy már Lapunk ez utolsóelőtti számában, a mely jövőre nézve mintegy mutatványszám gyanánt is küldetik szét, a t. Olvasó közönségnek az 1894. év folyamán is tanúsított szíves jóakaratu erkölcsi és anyagi támogatása és pártfogásáért a szerkesztőség nevében köszönetet mondjak.

A Debreczeni Prot. Lap az 1895. évben is folytatni fogja pályafutását. Dr. Erdős József hittanár t. barátom, a ki a szerkesztés gondjaiban ez év folyamán oly kiváló részt vett, sajnálatomra ez év végével a szerkesztőségből kilép. E körülmény első sorban arra kötelez, hogy távozó szerkesztő társamnak ez év folyamán a Lap körül kifejtett fáradhatatlan buzgólkodása és nagybecsü munkáságáért úgy a magam, mint a t. közönség részéről itt e helyen elismerő köszönetet fejezzek ki,

a mit annival inkább helyén való dolognak tartok, mert a közérdekben kifejtett ilyenemű terhes munkálkodás megfelelő méltánnyal nagy ritkán szokott találkozni.

De ugyancsak e körülmény arra is kényszerít, hogy csekély személyem iránt, a ki a Debr. Prot. Lap ügyét elejteni nem engedem, hanem azt továbbfejlesztetni igyekezem, a t. Olvasó közönségnek, különösen pedig a nt. lelkeszi karnak, de egyházunk világi tagjainak is elöitéletektől mentes jóakarátát és támogatását e Lap érdekében annival inkább kérjem, mert a szerkesztés gondja és terhe a jövő évben kétszeresen fog az én vállaimra nehezenni.

Reményem van, hogy e Lap az én önálló vezetésem mellett is be fogja tölteni azt a nehéz feladatot, a melyre mint a tiszántúli ref. egyházkerület közéletének központi sajtó organuma s a protestáns közvélemény egyik megnyilatkozási és alakulási tere és tényezője, valamint a protestáns érdekek oltalmazója és képviselője, hivatva lehet. Alapítom e reményemet első sorban arra a felbátorító ígéretre, a melylyel t. tanártársaim, a debreczeni főiskola nt. theologiai tanárai szakszerű közreműködésökről szíves készségevel biztosítottak. De bizalommal tekintek a jövőre azért is, mert a nt. lelkeszi kar eddig tapasztalt jóakarátára és elnézésére a jövőre is számítani merek, *kérvén mindnyájokat, hogy becses tudósításaik- és dolgozataikkal e Lapot továbbra is, sőt fokozott mértékben felkeresni szíveskedjenek.*

Teljes erőmből arra fogok törekedni, hogy a Debr. Prot. Lap hű tükrévé legyen egyházi közéletünknek, megérlelője egy egészséges közvéleménynek mindazon nagy kérdésekre nézve, a melyek egyházunk életérdekeit érintik s a közel jövőben megoldásra várnak. Előmozdító, támogatói igyekezzünk lenni e Lap útján minden jónak, szépek és nemesnek; de lesz bátorságunk feltárni a bajokat is, ott a hol azok orvoslása a nyilvánosság útján történhetik. A lap iránya egyébként mindenben a régi marad.

A Lap a szokott időben másfél ívnyi terjedelemmel fog megjelenni; szükség esetén, mint eddig is, két ívet adunk, sőt a t. közönség támogatásának mértékétől függ csupán, hogy régi szándékukat, t. i. a Lapnak állandóan két ívessé tételét megvalósíthassuk.

Előfizetési díjak mint eddig, úgy ezután is a következők:

egész évre . . . 12 korona (6 frt),
fél évre . . . 6 „ (3 frt),
negyed évre 3 „ (1 frt 50 kr.)

Negyedik osztályu egyházak, körlelkészek és segédlelkészek részére egy évre 10 korona (5 frt), félévre 5 korona (2 f. 50 kr.) negyedévre 2 korona 50 fillér (1 f. 25).

Egyuttal bizodalommal kérjük a folyó évi hátralékosokat, hogy a díjakat méltóztassanak haladék nélkül beküldeni; általán véve egész olvasó közönségünket tisztelettel kérjük, hogy az előfizetési díjak előleges beküldése által hátrálnak el azt az erős akadályt Lapunk fejlesztésének útjából, mely a késedelmezés következtében minden irányban nyomasztólag hat működésünkre, midőn a tetemesen felnőtt hátralék miatt anyagi kötelezettségeinknek erőfeszítés mellett sem tudunk eleget tenni.

Az előfizetési díjak mindenkor a kiadóhivatalba czimzendők (Ev. ref. főiskola, háznagyi hivatal).

Dr. Bacsoni Lajos,
szerkesztő.

— **A debreczeni ref. egyház új szervezési javaslatot** léptetett életbe az egyháztanács és egyházközségi közgyűlésre vonatkozólag, a melynek alapján a választások legközelebb meg fognak ejtetni. A mint értesültünk, erős törekvés nyilvánul az iránt, hogy az egyháztanácsba az intelligens elemek nagyobb számmal vitessenek be, a mint az eddig egyoldalú politikai pártszempontok miatt lehetséges volt. Ily változást felette kívánatosnak és örvendetesnek tartanánk, mert az ország legnagyobb egyházának már fontos állásánál és kiváló feladatainál fogva is magasabb értelmi erőre van szüksége. Örvendetes dolognak tekintjük azt is, hogy a főiskola tanárkarai tanszakok szerint képviselőket nyertek az egyháztanácsban s felhívás folytán meg is választották az illető tanárkarok részéről 3 évre presbiterek gyanánt: *Csiky Lajos* theologiai, dr. *Baczoni Lajos* jogakadémiai, *Dóczi Imre* gymnasiumi és *Kovács Lajos* képezdei tanárok. Hiszszük és reméljük, hogy e hivatalos tanári képviselő jövőben sem zárja ki más oly tanároknak is a megválasztását, a kiket az egyház választó közönsége arra érdemeseknek tart. Mert hiszen a debreczeni egyházhoz a debreczeni kollégium van mégis minden tekintetben a legközelebb.

— „**Ev. ref. tanár.**“ E cím alatt az Orsz. Középisk. Tanáregyesületi Közlöny 1894. deczember 9-ikén megjelent 10. számában „Egy kálvinista tanár“ aláírással egy közlemény jelent meg, a melyet a Közlöny szerkesztője első helyre méltatott, habár elismeri azt, hogy *ténybeli adatainak igazságát nem áll módjában ellenőrizni*; de mégis kötelességnek tartja a közzétételt azon indoklással, hogy a nyílt vád elől nem akarja elzárni a nyilvánosság útját, *a mely vád aligha egészen elszigetelten álló esetre vonatkozik.* Miután a megnevezett Közlöny ily jelentőséget tulajdonít egy cikknek, a mely meglehetősen szánalmas képet nyújtva ref. felekezetünk középoktatási viszonyairól főleg adminisztratív tekintetben, a mármaros-szigeti ref. főgymnasium körében előfordult némely surlódásokra mutat rá: kötelességünknek ismerjük ez alkalomból azt, hogy tiltakozunk az ellen, mintha a ref. tanár helyzete abból a sok keserűséggel megrajzolt torzképből volna általában megismerhető. Mert habár tagadhatlanul találkozunk épen egyházi és tanügyi szervezetünk természetéből s a régi patriarchális gyakorlatból folyó bizonyos adminisztratív visszasságokkal némely helyeken, s a tanügyi dolgokba való nagyképű beleszólás és épen a tájékozatlansággal járó szokott erőszakoskodás esetei sem ismeretlenek előttünk; sőt az sem titok többé, hogy Mármaros-Szigeten sok baj vár még maig is orvoslásra: mindamellett igazságtalanok volnánk önmagunk és méltánytalanok iskolafentartó egyházaink, testületeink s egész hitfelekezetünk irányában, ha ily általánosítást vissza nem utasítanánk s el nem ismernők azt, hogy a közép- és felsőiskolai tanügy jelentősége saját fentartó és vezérlő köreink előtt épen az újabb időben nagy mértékben emelkedett, a mit nemcsak egyes gymnasiumaink kiegészítése, felépítése s tanáraik fizetésének rendezése érdekében hozott nagyszerű anyagi áldozatok, hanem a tanári állás s a tanár személyének nagyobb mérvű megbecsülése is félreismerhetlenül tanúsítanak. Hogy *Szóllósy* gondnok úr csakugyan olyan mértékben basáskodik-e Szigeten, a mint abban a cikkben írva van, nem tudjuk; de ha sikerülne valakinek azon a nevezetes ponton minden bajt gyökerestől kiirtani, annak még a basáskodást is meg lehetne bocsátani. Erre azonban még *Gyöngyösi* úr (Szóllósy úr ellenfele) sem mutatkozik eléggé alkalmasnak.

— **Szentesítés** Az egyházpolitikai törvényjavaslatok kir. szentesítés által törvényerőre emelkedvén, az országos Törvénytárnak f. deczember 18-án kiadott 1894. évi 18. számában hirdették ki. Az 1894. évi törvények között a házassági jogról szóló a XXXI-ik, a gyermekek vallásáról szóló a XXXII-ik, az állami anyakönyvekről szóló törvény pedig a XXXIII-ik törvénycikkekbe van befoglalva. Lapunk ujévi első számában mindhárom törvénycikket egész terjedelmében közölni fogjuk.

— **Az ultramontánok** között nagy a sürgés-forgás, mióta a szentesítés végebe ment. A püspökök konferenciáztak decz. 19-én; megállapodásukról s az értekezlet lefolyásáról semmi biztos hír nincs, miután azok titokban tartatnak. Ugy látszik azonban, hogy a „béke“ lovagjai nemcsak a törvényjavaslat, hanem az országos törvény ellen való agitációt sem tekintik isteni küldetésükkel ellentétben álló dolognak. Más oldalon meg Zichy N. grófok szervezik a *néppártot*. Szegény nép, szegény ország!... Ugy tetszik, mintha a Kolonics sötét szelme kísértene.

— **Halálozás.** *Gróf Bánffy Miklós* v. b. t. tanácsos, főpohárnok mester, az erdélyi ref. egyházkerület legidősebb főgondnoka f. hó 17-én Budapesten 93 éves korá meghalt. A ref. egyház egyik régi oszlopa dült ki elhunytával. Legyen áldott emlékezete!

— **Koronaőrre** törvényerejűnek tekinthető szokás szerint, egy katolikus és egy protestáns világi férfiú szokott választatni. A nagyemlékü báró *Vay Miklós* elhunytával megüresedett koronaőri méltóságra protestáns vallású egyének közül kellett választani, még pedig minthogy az elhunyt koronaőr református vala, most ágostai evang. vallású egyén következett a méltányosság szerint. A király mint ilyet jelölte ki első helyen báró *Radvánszky* Bélát, a ki az országgyűlés két házában együttes ülésében szavazattöbbséggel meg is választott koronaőrre. A megválasztott prot. férfiú az irodalomban is előkelő helyet foglal el történelmi tanulmányaival s *Tisza Kálmán* dunántúli egyházkerületi főgondnoknak s egyházkerületünkben is egyik egyházmegye gondnokának veje.

— **A kisujszállási ev. ref. főgymnasium,** miután a vallás és közoktatási miniszter az illetékes hatóság előterjesztéséből meggyőződött arról, hogy a törvény követelményeinek és a paedagogia kívánalmainak megfelelő: a nyilvánosság jogát és az érettségi vizsgálatok jogát megnyerte. Örvendünk! Virágozzék, jelentősége a magyar kultúra fejlesztése és terjesztése által folytonosan emelkedjék!

TARTALOM-JEGYZÉK: Karácsony ünnepén. F. Varga Lajos. — Belmissiói és lelkipásztori munka az új korszak kezdetén. Csiky Lajos. — *Tárca*: A szülők természetes joga a gyermekek neveltetésére vonatkozólag és a róm. kath. egyház. Aurifaber. — A Zsidókhöz írt levél kritikai és bibliai theologiai szempontból. Dr. Erdős József. — *Tanügy*: Az országos közoktatási tanács. Dóczi Imre. — Országos tanári nyugdíjintézet. — *Közéletünk*: Örömnép Ibrányban. fl. — A debreczeni protestáns árvatartó alap története. — *Irodalom*. — Külföldiek.

Felelős szerkesztők és laptulajdonosok:

Dr. ERDŐS JÓZSEF és Dr. BACZONI LAJOS.